

“Waar staan hier de e-boeken?”

Het uitlenen van e-boeken in openbare bibliotheken

Naam cursist: Annelies Vandeweerdt

Promotor: Ilse Depré

Copromotor: Jos Sterken

Graduaat bibliotheekwezen en documentaire informatiekunde

Schooljaar 2012-2013

Presentatiemoment: juni 2013

CVO
Centrum voor
volwassenenonderwijs

Vrije Leergangen
Limburg

VLL

DAG- EN AVONDONDERWIJS

“Waar staan hier de e-boeken?”

Het uitlenen van e-boeken in openbare bibliotheken

Naam cursist: Annelies Vandeweerd

Promotor: Ilse Depré

Copromotor: Jos Sterken

Graduaat bibliotheekwezen en documentaire informatiekunde

Schooljaar 2012-2013

Presentatiemoment: juni 2013

Halmstraat 6
B-3600 Genk
T 089 38 34 22
F 089 84 11 21
info@cvo-vll.net
www.cvo-vll.be

VOORWOORD

Een scriptie maken vraagt doorzettingsvermogen, zeker aan het einde van mijn studies bibliotheekwezen. Ik heb van heel wat mensen steun gekregen om deze scriptie tot een goed einde te brengen.

In dit voorwoord wil ik hen dan ook bedanken.

Bedankt Ilse Depré, mijn promotor, omdat zij mij telkens motiveerde, extra informatie gaf, goede feedback bezorgde en altijd voor mij klaar stond.

Bedankt Jos Sterken, mijn copromotor, omdat hij goede feedback gaf en altijd voor mij klaar stond. En omdat hij mij veel heeft bijgebracht over statistiek.

Mijn partner, vrienden en ouders wil ik bedanken voor hun luisterend oor, bemoedigende woorden en het nalezen van teksten. Ook wil ik een bepaalde medestudent bedanken voor de steun en het geven van goede feedback.

Bedankt aan iedereen die mij informatie bezorgde: de verschillende bibliotheken waar ik telkens hartelijk werd ontvangen tijdens de verschillende interviews, vakmensen uit de bibliotheeksector waaraan ik informatie mocht vragen en een aantal collega's die mij extra informatie bezorgden.

Ten slotte wil ik nog de leerkrachten en de directie van de Vrije Leergangen Limburg bedanken.

1 INLEIDING	1
2 ALGEMEEN	3
2.1 Digitaal lezen, een stand van zaken	3
2.2 Situatie in andere landen	8
2.2.1 Verenigde Staten	9
2.2.2 Azië	9
2.2.3 Europa	10
2.3 Situatie in Vlaanderen en Brussel: VEP	15
2.4 Besluit	17
3 METHODE VAN ONDERZOEK	18
3.1 Afbakening	18
3.2 Soort onderzoek: interviews	18
4 RESULTATEN VAN HET ONDERZOEK	19
4.1 Interviews	19
4.1.1 Respons	19
4.1.2 Persoonlijke ervaringen, digitaal leesgedrag	19
4.1.2.1 Bezit of gebruik	19
4.1.2.2 Downloaden van e-boeken	22
4.1.2.3 Lezen van e-boeken	24
4.1.2.4 Wat lezen op e-reader/tablet?	24
4.1.2.5 Persoonlijke opvattingen	27
4.1.2.6 DRM	31
4.1.2.7 Leeftijd	33
4.1.3 Ervaringen in context van openbare bibliotheken	34
4.1.3.1 Oplijsting digitale en audiovisuele media	34
4.1.3.2 Professionele basiskennis	36
4.1.3.3 Positie van e-boeken in bibs	39
4.1.3.4 Toepassing e-readers/tablets in bibs	41
4.1.3.5 Uitlenen van e-boeken in bibs	46
4.1.3.6 Rol bib in toekomst	56

5 BESPREKING VAN DE RESULTATEN	57
5.1 Persoonlijke ervaringen, digitaal leesgedrag	57
5.1.1 Bezit of gebruik	57
5.1.2 Downloaden van e-boeken	57
5.1.3 Lezen van e-boeken	57
5.1.4 Wat lezen op e-reader/tablet?	57
5.1.5 Persoonlijke opvattingen	57
5.1.6 DRM	58
5.1.7 Leeftijd	58
5.2 Ervaringen in context van openbare bibliotheken	58
5.2.1 Oplijsting digitale en audiovisuele media	58
5.2.2 Professionele basiskennis	58
5.2.3 Positie van e-boeken in bibs	59
5.2.4 Toepassing e-readers/tablets in bibs	59
5.2.5 Uitlenen van e-boeken in bibs	59
5.2.6 Rol bib in toekomst	60
5.3 Bespreking van de resultaten van het interview in Bibliotheek Maastricht (Centre Céramique) in Nederland	61
 6 AANBEVELINGEN OP BASIS VAN HET ONDERZOEK	 63
 7 BESLUIT	 65
 8 BRONVERMELDING	 I
8.1 Websites	I
8.2 Internetartikels	II
8.3 Geschreven bronnen	XI
 9 BIJLAGEN	 XII
9.1 Vragen negentien bibliotheken	XII
9.2 Vragen bib Maastricht	XIX
 10 ISBD-BESCHRIJVING ABSTRACT	 XX

1 INLEIDING

“De boekenwereld maakt momenteel een turbulente evolutie door. Dat lijkt zowat de enige conclusie die momenteel kan getrokken worden. E-boeken en digitale boekenlezers zitten nog volop in hun groeifase. Grote marktspelers proberen op allerlei manieren het laken naar zich toe te trekken en hun oplossing door te duwen. Uitgevers en auteurs kiezen ofwel partij voor één van die grote spelers of kijken nog even de kat uit de boom. Daardoor blijft deze evolutie in elk geval heel erg interessant om te volgen.

Amerika en Nederland lijken op dit ogenblik grote voorbeelden voor België, wat betreft digitaal lezen. Vooral de Engelstalige gebieden zijn koploper zowel in de verkoop als in het uitlenen van e-boeken. Het Nederlandstalige gebied hinkt nog altijd achterop, België nog meer dan Nederland. Maar misschien wijst één van de andere experimenterende landen ons de juiste weg. Over een jaar vanaf nu, in mijn thesis, ga ik een meer gedetailleerde stand van zaken beschrijven wat betreft het uitlenen van e-boeken en digitaal lezen via de openbare bibliotheken in Vlaanderen.

Voor Vlaanderen zal veel afhangen van het Vlaams E-boekplatform (VEP). Hopelijk wordt dit operationeel in 2013. De verwachtingen zijn alvast hoog gespannen. Achter de schermen wordt hierover nog volop gedebatteerd op beleidsniveau. Maar ik hoop dat dit VEP een grote bijdrage zal leveren aan de toekomstige ontwikkeling van onze openbare bibliotheken.

Wie intussen op de hoogte wil blijven van deze digitale lees(r)evolutie kan ik enkel aanraden om regelmatig het internet te raadplegen. Want informatie over de evolutie van e-boeken en digitaal lezen is voornamelijk online te vinden.

De start van de digitale uitleenbibliotheek is op komst, maar er is nog werk aan de winkel.”

Tot die conclusie kwam ik bij mijn casestudie over het uitlenen van e-boeken tijdens het schooljaar 2011-2012.

De ingediende probleemstelling bij het begin van dit eindwerk vermeldt de volgende thema's:

- *Hoe ver staat het uitlenen van e-boeken in openbare bibliotheken in Vlaanderen ten opzichte van Nederland?*
- *Hoe ver is het Vlaamse E-boekplatform (VEP) reeds geëvolueerd?*
- *Hoe staat het met de kloof tussen de boekensector en de openbare bibliotheken wat betreft e-boeken?*
- *Hoe staat het bibliotheekpersoneel zelf tegenover e-boeken en het uitlenen van e-boeken in openbare bibliotheken?*

Al tijdens de eerste gesprekken met mijn promotors blijkt echter dat deze vier stellingen gemakkelijk het onderwerp van aparte onderzoeken kunnen vormen omdat het werkgebied zo enorm uitgebreid is. Bovendien wordt net zo duidelijk dat de hoeveelheid aan informatie over e-boeken en uitlening ervan enorm is toegenomen maar nog altijd heel gefragmenteerd is. Een transparant en uniform verhaal is nog steeds niet te vinden want elke deelnemer in het e-reading verhaal belicht slechts zijn standpunt.

Evenmin is er ooit een stand van zaken opgemaakt over de situatie in Vlaanderen. Er kan met andere woorden geen referentiepunt worden bepaald waarop een vergelijking met de situatie in Nederland kan worden gebaseerd.

Tenslotte stellen we vast dat er geen informatie beschikbaar is om de situatie tussen de boeken- en bibliotheeksector te kunnen verklaren. Momenteel wordt er achter de schermen nog altijd gepraat tussen beide partijen. Bijkomende informatie wordt niet vrijgegeven. Misschien is de tijd hiervoor nog niet rijp.

De kern van het onderzoek zal als volgt worden geformuleerd:

hoe ver is het uitlenen van e-boeken in openbare bibliotheken in Vlaanderen geëvolueerd en wat zijn de visies van bibliotheekpersoneel en professionals in de bibliotheeksector omtrent dergelijke uitleen.

De meningen van bibliotheekpersoneel wat betreft digitaal lezen, zowel op persoonlijk vlak als in de context van openbare bibliotheken zijn een onderzoek waard. Twintig openbare bibliotheken uit Vlaanderen en Brussel en een Nederlandse bibliotheek worden hiervoor gecontacteerd.

De opzet van dit eindwerk is *niet* om een vergelijking te maken tussen:

- België en Nederland wat betreft uitlenen van e-boeken in openbare bibliotheken.
- De boekensector en de openbare bibliotheken wat betreft e-boeken.

Commerciële organisaties worden enkel vermeld in deze scriptie wanneer zij een relevante link hebben met en een meerwaarde bieden voor openbare bibliotheken, zoals in de Verenigde Staten.

Deze scriptie geeft informatie zo actueel mogelijk weer maar er moest op voorhand een grens worden bepaald. Deze grens werd vastgelegd op 31 maart.

2 ALGEMEEN

2.1 Digitaal lezen, een stand van zaken

Digitaal lezen verandert fundamenteel de manier waarop we zullen lezen.

Voor de komst van het digitale boek was het eenvoudig. Om te lezen nam men een boek, een tijdschrift, een krant en daarin stond de informatie die men zocht. Inhoud en drager, de twee basiselementen, horen onlosmakelijk samen. De letters, woorden, zinnen konden niet van de papieren drager gescheiden worden.

Bij de digitale uitgave van het boek, het tijdschrift of de krant worden de twee basiselementen wel van elkaar gescheiden. De inhoud bestaat nog altijd, maar enkel in de niet tastbare vorm van nullen en enen die samen het beeld creëren van letters, woorden of zinnen. De drager kan heel verschillend zijn, afhankelijk van degene die op een bepaald ogenblik beschikbaar is. Men spreekt dan in principe over elk elektronisch apparaat met een beeldscherm dat in staat is om inhoud op te roepen. Men denkt hierbij in de eerste plaats aan pc's en laptops, maar zeker ook aan de nieuwe generatie van smartphones en tablets en tenslotte aan e-readers. Dit vergt een fundamentele aanpassing van de informatieconsument, maar biedt tegelijk enorme voordelen. Een boek lezen op een scherm is een totaal andere ervaring. De geur en het tactiele van het papier verdwijnen en de grootte van het beschikbare beeldscherm bepaalt het leesgemak. Op dit vlak situeert zich de subjectieve kritiek op e-reading.

Digitaal lezen zorgt op die manier voor complicaties op diverse vlakken.

Daarmee bedoelt men niet zozeer het lezen zelf, maar veeleer de manier waarop inhoud en een drager technologisch verenigd worden. Er presenteren zich in feite drie belangrijke nieuwe basiselementen waarbij telkens keuzes moeten gemaakt worden: welke bescherming wordt geboden aan de auteur en de uitgever; welk leesapparaat wordt best gebruikt om "ideaal lezen" te evenaren; en welk bestandsformaat biedt de meeste mogelijkheden? Voor elk van deze elementen kunnen keuzes gemaakt worden, maar elke keuze zorgt voor complicaties. Kiezen voor de ene oplossing sluit vaak de andere mogelijkheid uit, of zorgt ervoor dat de twee mogelijkheden toch realiseren niet evident is.

Inhoud en rechten beschermen is nodig maar niet eenvoudig

In de eerste plaats moet een nieuwe bescherming gevonden worden voor de inhoud. Aan de basis hiervan ligt het simpele feit dat auteurs nog altijd een vergoeding willen voor hun werk en dat hun rechten op dit werk behouden blijven, net zoals vroeger. Overal ter wereld wordt daarom momenteel dezelfde discussie gevoerd over de omvorming van bestaande wetgeving met betrekking tot auteursrechten en de opname van specifieke regels voor digitale uitgaven. Uitleenrecht maakt daarbij overal deel uit van deze besprekingen tussen auteurs, auteursverenigingen, uitgeverijen en

overheden. Deze discussies lopen al meerdere jaren en de algemene internationale verwachting is dat er in de komende jaren overal knopen zullen doorgehakt worden. Overall hoort men intussen dezelfde oproep tot beslissing en duidelijkheid. Vlaanderen vormt hierop geen uitzondering. Het Vlaams E-boekplatform (VEP) is in opbouw, maar een definitieve oplossing is er vandaag nog niet. In hoofdstuk 3 wordt dieper ingegaan op die situatie.

De niet aangepaste regelgeving is één complicerend aspect van het eerste nieuwe basiselement. Indien een auteur ervoor kiest om zijn digitale publicatie te beveiligen, dan moet hiervoor een technologisch beveiligingsmechanisme toegepast worden. De drie meest courante systemen zijn de eigen Digital Rights Management (DRM) systemen van Amazon en Apple en het ietwat meer universele systeem van Adobe. Het principe is altijd hetzelfde: het DRM-systeem versleutelt het digitale bestand, zodat enkel de lezer met de juiste sleutel de inhoud zichtbaar kan maken. Bovendien wordt het aantal kopieën beperkt die van het digitale bestand mogen gemaakt worden, bijvoorbeeld om hetzelfde boek tegelijk te kunnen lezen op een e-reader, een tablet, een smartphone en een laptop.

Deze situatie kan best vergeleken worden met de installatie van bijvoorbeeld kantoorsoftware op een pc of laptop. Daarbij wordt een licentie toegekend om een bepaald softwareprogramma te gebruiken bijvoorbeeld op een vooraf bepaald maximum aantal personal computers of gedurende een vooraf bepaalde maximum periode. Men is geen eigenaar van de software, men mag ze enkel gebruiken. Hierbij moet meteen de opmerking toegevoegd worden dat vorig jaar in dit verband een belangrijke Europese beslissing werd genomen. De licentie-eigenaar van digitale applicaties of bestanden mag deze voortaan zelf verder verkopen, maar enkel op voorwaarde dat de oorspronkelijke eigenaar er nadien geen gebruik meer van maakt. Ook e-boeken vallen onder deze bepaling.

Behalve de juridische discussies omtrent Digital Rights Management is er ook een belangrijke technische factor die het lezen van e-boeken ingewikkeld maakt. Aan de ene kant wordt vaak gevreesd voor een vergelijkbaar scenario dat de muziekindustrie heeft beleefd. De kwestie van het illegaal verspreiden van e-boeken is een hot topic in alle discussies die het juridische en het technische aspect verenigen. Niemand kan momenteel met zekerheid zeggen dat DRM 100% veiligheid biedt. Een zoektocht op het internet toont nu al diverse links naar programma's om DRM systemen te "kraken" dus dat verergert de complexiteit van het probleem alleen maar.

Tenslotte heeft de kostprijs van DRM bescherming ook zijn plaats in de lopende discussies. Bescherming kost veel geld. Wie uiteindelijk daarvoor zal opdraaien, is ook nog geen uitgemaakte zaak. DRM stuit overal op veel kritiek, en lijkt nog geen definitieve oplossing als beschermmiddel. Voorlopig moet het zeker wel gezien worden als een bijkomende complicerende factor.

Hoe de eindgebruiker intussen DRM ervaart wordt duidelijk in de afbeelding op de volgende pagina. Ingewikkeld is daarbij het sleutelwoord.

WHY DRM DOESN'T WORK

OR

HOW TO DOWNLOAD AN AUDIO BOOK FROM THE CLEVELAND PUBLIC LIBRARY

STEP 1
FIND A BOOK YOU'RE INTERESTED IN

STEP 2
ADD BOOK TO YOUR CART

STEP 3
LOGIN AND CHECK OUT YOUR BOOK

STEP 4
GET A DOWNLOAD LINK

STEP 5
BOOT UP WINDOWS

STEP 6
DOWNLOAD PROPRIETARY SOFTWARE

STEP 7
INSTALL SOFTWARE

STEP 8
GET CRYPTIC ERROR

STEP 9
GOOGLE YOUR PROBLEM

STEP 10
LEARN THAT YOU NEED AN UPDATED SECURITY CERTIFICATE

STEP 11
OPEN WINDOWS MEDIA PLAYER

STEP 12
DOWNLOAD NEW SECURITY CERTIFICATE

STEP 13
LEARN THAT YOU NEED TO UPDATE WINDOWS MEDIA PLAYER

STEP 14
INSTALL UPDATE

STEP 15
REBOOT WINDOWS

STEP 16
START UP OVERDRIVE MEDIA PLAYER

STEP 17
GET ANOTHER CRYPTIC ERROR MESSAGE

STEP 18
INSERT PROFANITY

STEP 19
GIVE UP ON STUPID LIBRARY

STEP 20
OPEN BIT TORRENT SITE

STEP 21
CLICK DOWNLOAD

STEP 22
ENJOY YOUR AUDIO BOOK

Er is nog niet één standaard bestandsformaat voor e-boeken

Voorlopig laat de onderlinge uitwisselbaarheid tussen de diverse bestandsformaten de potentiële lezer flink in de kou staan. E-boeken worden aangeboden in diverse bestandsformaten. Vooral Amazon en Apple worden nogal eens erop betrappt dat zij e-boeken uitgeven in bestandsformaten die enkel geschikt zijn voor hun eigen

lezers (Kindle van Amazon of iPad van Apple). Voor commerciële bedrijven lijkt dat aannemelijk omdat zij hun marktaandeel moeten beschermen. Maar de doorsnee e-boeklezer is daardoor verplicht om ofwel meerdere leesapparaten te bezitten, ofwel om een hele tijd te moeten wachten op de uitgave in een ander formaat, ofwel om slechts uit een gelimiteerd aanbod te kunnen kiezen. De twee meest toegankelijke bestandsformaten zijn het open standaard .epub formaat en .pdf. Beide formaten bieden de hoogste graad van uitwisselbaarheid tussen diverse e-readers en zijn beide uitermate geschikt voor het gebruik van digitaal rechtenbeheer, omdat zij werden ontwikkeld in samenspraak met Adobe. Helaas zijn niet alle e-boeken beschikbaar in deze formaten.

Er bestaat nog geen ideale drager voor e-boeken.

Hoe zit het intussen met de drager? Zoals hierboven al vermeld kan een e-boek in principe gelezen worden op elk elektronisch apparaat met een beeldscherm dat in staat is om inhoud op te roepen. Dit is geen probleem als het gaat om een vaste pc en ook niet op een laptop. In beide gevallen geniet men nog het voordeel van een beeldscherm van dat voldoende groot is om comfortabel te lezen. Anders wordt het wanneer flexibiliteit en mobiliteit ter sprake komen. Zelfs een laptop is al moeilijker mee te nemen, dus de keuze voor een kleiner, compacter apparaat ligt dan voor de hand. Maar ook hier kan men vaststellen dat de situatie niet echt rechtlijnig is en de nodige complicaties te vinden zijn.

Twee grote pistes worden momenteel gevolgd. De ene baseert zich op bestaande beeldschermtechnologie zoals pc en tablet en probeert een zo ideaal mogelijke integratie te vinden tussen het normale gebruik van tablets of smartphones, zodat e-reading een extra functie wordt.

De andere piste gaat uit van een specifiek voor e-boeken ontwikkeld leestoestel, namelijk de e-reader. Het uitgangspunt was hier altijd dat de schermweergave zo nauwkeurig mogelijk het uitzicht van een traditioneel boek moest benaderen. Daarvoor werd zelfs een totaal nieuwe technologie ontwikkeld om dit te bereiken. Elektronische inkt of e-ink moet ervoor zorgen dat de leeservaring van papier getransformeerd wordt naar het beeldscherm. Gebruikers van een e-reader zijn het

intussen bijna roerend eens, dat de letterweergave inderdaad het best lijkt op traditioneel op papier gedrukte tekst, ten opzichte van normale beeldschermen op basis van lcd-technologie. En door het lagere stroomverbruik van e-ink is het mogelijk om veel langer te lezen. Maar in dezelfde vergelijking worden ook de nadelen van de e-reader genoemd: een zwartwit-scherm en de beperkte functionaliteit van het eigen besturingssysteem van de e-reader bieden niet dezelfde andere mogelijkheden als een tablet of smartphone.

Fabrikanten van e-reader beeldschermen zoeken intussen allerlei mogelijkheden om de verschillen op het vlak van kleurentoepassing en schermafmetingen weg te werken. De eerste experimenten zijn inmiddels gedaan met kleuren e-ink en plooibare schermen, maar waar deze ontwikkelingen toe zullen leiden is momenteel koffiedik kijken.

En dan is er tenslotte nog de belangrijke kwestie van de uitgever gebonden e-readers waarvan Kindle (Amazon) en Nook (Barnes & Noble) de meest gekende zijn. Hieraan is de problematiek van de bestandsformaten gebonden, zoals eerder al werd vermeld.

Momenteel is het dus nog altijd niet eenvoudig om het ideale apparaat te kiezen als e-reader. De ideale lezer bestaat nog niet, want voor elk van de bestaande mogelijkheden kunnen evenveel voor- als nadelen genoemd worden.

2.2 Situatie in andere landen

De Angelsaksische landen met de Verenigde Staten zijn wereldwijd de grote koplopers op het vlak van e-reading. Dit is niet verwonderlijk omdat de grootste uitgeverijen ter wereld hier hun belangrijkste afzetgebied hebben. Er wordt flink gezwaaid met cijfers die de toename in verkoop van e-boeken aantonen. Wie dieper graaft vindt echter steeds gelijklopende kritieken op de grote uitgevers: hun relatie met openbare bibliotheken lijkt flink verzuurd sinds de introductie van e-boeken omdat de uitgeverijen de bibliotheken financieel uitpersen wanneer e-boeken en e-content worden aangeboden.

Een recent uitgevoerde studie van The Library Journal, getiteld "E-book usage in U.S. public libraries : Third annual survey 2012" bestudeert de actuele situatie in verband met het uitlenen van e-boeken in openbare bibliotheken in Amerika. Ondanks de moeilijkheden met de uitgevers wordt toch flinke vooruitgang geboekt. In die mate zelfs dat e-boeken ginds intussen beschouwd worden als de normale "nieuwe aanwinsten" van een openbare bibliotheek.

Hier volgen enkele cijfers uit dit rapport als voorbeeld van de stijgende tendens:

- Bijna negen op tien openbare bibliotheken biedt e-boeken aan.
- Tweederde van deze aanbieders gebruikt systemen van gespecialiseerde consortiums zoals Overdrive (zie verder).
- Een doorsnee openbare bibliotheek heeft momenteel ongeveer 10 000 boeken in de e-collectie. Twee jaar geleden was dit nog slechts 1500 e-boeken.
- De circulatie van e-boeken verdubbelde in 2010 t.o.v. 2009 (van 5000 naar 11 000) en verviervoudigde nog eens in 2011 t.o.v. 2010 (van 11 000 naar 44 000).
- De meest actieve e-boek lezers komen uit de leeftijdsgroep van 35 tot 44 jaar. Vaak wordt vastgesteld dat dit een nieuw publiek is in de plaatselijke bibliotheken.
- E-pub is het meest geliefde e-boek formaat (61%), net gevolgd door specifiek inhoud die is aangepast voor Nook en Sony Reader (59%). Heel verbazend is dat Kindle (Amazon) ver achterblijft op deze cijfers (12%).

Het mag dan ook niet verwonderen dat deze evolutie heel nauwlettend wordt bekeken door de rest van de wereld. Het volgende overzicht heeft niet de bedoeling om elk land te bespreken. Enkel interessante voorbeelden werden er uitgepikt.

2.2.1 Verenigde Staten

Eén bepaalde manier van uitlenen is de samenwerking tussen enerzijds de bedrijven Amazon en Overdrive en anderzijds 11 000 openbare bibliotheken.¹ Amazon krijgt uitleenstatistieken van de bibliotheken. De bibliotheken krijgen een soort van platform, gemaakt en onderhouden door het bedrijf Overdrive, waarlangs uitgeleend kan worden. Naast Overdrive is er sinds 2011 een tweede gelijkaardige speler verschenen, namelijk Freading, die op een vergelijkbare manier e-boeken ter beschikking stelt.

Een andere dienst werd gelanceerd door het bedrijf 3M die e-boeken via cloud computing² beschikbaar maken voor tablets en e-readers. Er is een samenwerking met bibliotheken.

In verschillende staten worden tenslotte initiatieven ontwikkeld vanuit de bibliotheeksector zelf om e-boeken aan te bieden aan lezers, naast de commercieel ingestelde systemen zoals Overdrive en Freading. Er wordt geïnvesteerd in eigen technische middelen (servers) en Adobe DRM software wordt aangekocht. Kleinere uitgeverij worden benaderd om in het project te stappen. Het Douglas County model (Colorado) staat hiervoor vaak centraal. Varianten zijn het Califa E-book Project (Californië) of Digital Arizona Library (Arizona).

2.2.2 Azië

Japan

Japan is een commercieel ingesteld land dat ver vooruit is qua techniek dus ook wat betreft e-readers en tablets. Doch bibliotheken worden weinig gebruikt. Japanners kopen, ze lenen niet.

¹ cijfers van mei 2011

² Cloud computing is het via internet op aanvraag beschikbaar stellen van software en gegevens. Via cloud computing heeft een computergebruiker zijn e-boeken overal bij de hand.

2.2.3 Europa

Denemarken

In Denemarken zijn e-boeken nog niet populair. Slechts één procent van het totaal aantal verkochte boeken is een e-boek. Deense bibliotheekleden kunnen sinds 1 november 2011 gratis e-boeken lenen in openbare bibliotheken. Via de digitale leendienst, die eReolen heet, kunnen zij Deense e-boeken van verschillende uitgevers lenen. De bibliotheken betalen de uitgevers een vergoeding van 2,50 euro per uitlening voor een nieuw boek en 2 euro voor een oudere titel. Als er veel uitleningen plaatsvinden, daalt de vergoeding. Elke bibliotheekvestiging kan zelf bepalen hoeveel e-boeken een klant mag lenen en hoelang deze toegankelijk zijn. Leden van de openbare bibliotheek in Kopenhagen mogen vijf e-boeken per maand lenen. De boeken zijn een maand lang te lezen. Na deze periode worden ze automatisch ontoegankelijk gemaakt.

Noorwegen

Bokhylla is een initiatief van de nationale Noorse bibliotheek. Via een akkoord met een vereniging van uitgevers worden Noorse boeken gratis beschikbaar voor lezers in Noorwegen. De streaming-dienst baseert zich op een IP-adres in Noorwegen. Pas na het vervallen van copyright op een boek kan dit gedownload worden. Bokhylla werd opgestart in 2009 en bleef in testfase tot einde 2011, maar nu wordt het permanent. Tegen 2017 moeten circa 250 000 titels beschikbaar zijn.

Engeland

Via de website van Public Library Online (PLO) kunnen leden e-boeken lezen op hun e-reader. Na 14 dagen wordt het e-boek verwijderd en moet het opnieuw geleend worden, als men verder wil lezen (oktober 2009). Public Library Online maakt niet gebruik van downloads, DRM of licenties. Het zorgt voor toegang tot e-boeken op eender welk device (drager) via streaming. Een online verbinding is natuurlijk wel noodzakelijk. Dit platform wordt verder met succes gebruikt door bibliotheken in Duitsland, Denemarken, Canada, Australië en de Verenigde Staten.

In september 2012 kondigde de Britse minister van cultuur een plan aan dat een algemene, nationale en toekomstgerichte visie voor uitlenen van e-boeken via openbare bibs moet neerzetten.

Duitsland

Onleihe is sinds 2007 een dienst die ter beschikking staat van openbare bibliotheken in Duitsland. Digitale media (luisterboeken, muziek, films of e-boeken) kunnen via download uitgeleend worden. Na afloop van de leenperiode kan het digitale bestand niet meer geopend worden door de lener. Het bestand wordt daarna beschikbaar voor andere leners. DRM ligt aan de basis van dit systeem. De e-boeken worden in pdf-vorm en in e-pub-formaat aangeboden. Ook online uitgaven van tijdschriften en kranten zijn beschikbaar. Het systeem wordt uitgebaat door DivBib GmbH en is een variant op wat Overdrive in Amerika doet. Het systeem werd in het begin kritisch onthaald door de bibwereld, o.a. omwille van hoge kosten. Ook het beperkte aanbod stootte op kritiek, evenals het gebruik van DRM. Maar de stijgende uitleencijfers tonen aan dat de interesse heel groot is en dat de online uitleendienst intussen als een extra dienstverlening wordt ervaren.

Frankrijk

Bibliovox is een speciaal platform dat beschikbaar is voor alle stedelijke en departementale bibliotheken in Frankrijk, inclusief de overzeese gebieden. Het systeem is een gratis streaming dienst. Men moet enkel registreren in de lokale bib om toegang te krijgen via een paswoord. Bibliovox is één van de platformen die al sinds 2001 digitale boeken aanbiedt aan onderwijs, ondernemingen, enzovoort. Ook de Franstalige openbare bibliotheken in Brussel evenals andere openbare bibliotheken in Wallonië maken gebruik van dit systeem.

Nederland

In Nederland werd er geëxperimenteerd met verschillende methoden om e-boeken uit te lenen. In opdracht van Stichting Bibliotheek.nl heeft TNO in Nederland een onderzoek uitgevoerd naar “eBooks via de bibliotheek”. Dit rapport is openbaar gemaakt in 2010. TNO schetst in haar eindrapport hoe de markt voor e-boeken zich in Nederland ontwikkelt. Het tegengaan van piraterij wordt erin beschreven. Het TNO rapport bevat verschillende invalshoeken: het perspectief van de gebruiker, de technologie en de partners. De totale media-uitgaven van bibliotheken liggen in het digitale scenario aanzienlijk lager dan in het fysieke scenario. Dit terwijl er in het digitale scenario sprake is van een breder aanbod waarmee een groter publieksbereik kan worden gerealiseerd. De lagere kosten worden vooral verklaard door efficiëntievoordelen als gevolg van de centrale inkoop en uitleen van e-boeken en muziek. Het e-boek kan digitaal veel vaker worden uitgeleend als het door alle bibliotheekleden kan worden geleend, in plaats van uitsluitend de lokale leden van de bibliotheek. Bovendien zal een digitaal boek over het algemeen voor een lagere prijs kunnen worden ingekocht dan een fysiek boek. Vanwege het grotere publieksbereik zou het door TNO genoemde “digitale scenario” misschien beter een “meer lezen”-scenario kunnen worden genoemd.

Enkele huidige projecten in Nederland zijn e-portal BiblioNova, e-portal Ebscohost, de campagne “Lees meer”, de Digitale Bib voor de Nederlandse Letteren (DBNL) en Public Library Online (PLO).

Het e-portal BiblioNova met 15 vestigingen in Nederland stelt e-boeken ter beschikking via Ebscohost. Op het e-portal van de bibliotheken kan men gratis honderden e-boeken downloaden. Men maakt hiervoor eenmalig in de bibliotheek een gratis account aan.

De collectie e-boeken van de Bibliotheek Schiedam in Nederland is te leen vanaf het e-portal Ebscohost. Daarvoor is een gebruikersaccount nodig, dat eenmalig in de bibliotheek kan worden aangemaakt. Daarna is het mogelijk om thuis de e-boeken te downloaden. Het account geeft toegang tot de collectie e-boeken en digitale audioboeken van de Bibliotheek Schiedam.

Vanaf 3 december 2012 tot en met eind juni 2013 voert de Nederlandse Bibliotheek campagne, genaamd “Lees meer” en biedt e-boeken aan die passen bij de plek waar men is of waarvoor men zich interesseert. De e-boeken van “Lees Meer” kan men op een tablet, smartphone of computer lezen. Tien e-boeken naar keuze kunnen worden uitgelezen, met een maximum van twee per dag. Om e-boeken te kunnen lezen moet men zich eenmalig aanmelden. Daarvoor is lidmaatschap van een bibliotheek niet nodig. Aan deze dienst zijn geen kosten verbonden.

Bibliotheek Maastricht, die hoort bij Centre Céramique, leent e-readers en e-boek discs uit waar de e-boeken reeds op gezet zijn. Deze e-boeken zijn rechtenvrije boeken. Bib Maastricht is echter niet de enige Nederlandse bibliotheek die op deze wijze e-boeken uitlenen.

Een andere manier om e-boeken te lezen is via de eBooks eregalerij. Deze is in samenwerking met het Letterkundig Museum en de Nederlandse Bibliotheek voor de Letteren gelanceerd met vijftientig klassiekers, dus rechtenvrije boeken. De e-boeken kan men downloaden of via een app en een online verbinding lezen.

De e-boeken van de online bibliotheek Gutenberg en de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL) zijn onlangs toegevoegd aan de aquabrowser. De aquabrowser is de digitale catalogus waar de meeste Nederlandse openbare bibliotheken hun collectie voor het publiek mee ontsluiten. Er hoort een collectie van duizenden gratis e-boeken bij. Het gaat om rechtenvrije e-boeken in diverse formaten en talen vanaf de website Gutenberg.org. Daar wordt ook de collectie van de DBNL aan toegevoegd, die bestaat uit enkele duizenden teksten in PDF en in e-pub formaat. De e-boeken zijn via de catalogus op de website van de lokale bibliotheek te zoeken en direct te downloaden. Ook via de landelijke catalogus heeft men toegang tot de e-boeken.

Een aantal Nederlandse bibliotheken werken samen met de Engelse uitgeverij Bloomsbury voor het aanbieden van streaming ebooks via Public Library Online. Leden van een openbare bibliotheek kunnen inloggen op de website van de Public Library Online en vervolgens de boeken in een online reader lezen. Het aanbod van online boeken bestaat uit Nederlandstalige titels, Engelstalige en Arabische boeken. Het aanbod streaming e-books omvat ruim 300 titels en wordt uitgebreid tot meer dan 500 e-boeken tegen eind 2013.

Het E-boekplatform is een groot project in Nederland dat gepland is voor najaar 2013. Dit platform wordt ook de Landelijke Digitale Bibliotheek genoemd en zal gebruik maken van streaming. Het zal ook geschikt zijn voor andere e-content. Het is de schakelkast tussen de administratie van de lokale bibliotheek en de ingekochte content. Met andere woorden, het zal de voorwaarden voor digitale uitlening bepalen, in het bijzonder het lidmaatschap, de uitleentermijn en de vergoeding. Dit platform gaat communiceren met aanbieders als Koninklijke Bibliotheek, DBNL en uitgevers via het Centraal Boekhuis. Eerst zal dit platform een "soft launch" beleven: de eerste verwachting is een aanbod van circa 1500 rechtendragende titels. Later zal dit aanbod worden uitgebreid. Het is de bedoeling om hiervoor een nieuwe promotiecampagne te starten in het najaar, "Lees Meer 2.0" genoemd.

2.3 Situatie in Vlaanderen en Brussel: VEP

In Vlaanderen en Nederlandstalig Brussel wordt gewerkt aan een oplossing voor bibliotheken om e-boeken uit te lenen. DBNL (Digitale Bibliotheek voor Nederlandse Letteren) is geïntegreerd in de Vlaamse en de Nederlandstalige Brusselse bibliotheekcatalogi. Op die manier wordt al een aanzet gegeven om rechtenvrije e-boeken uit te lenen. Men wil dit in de toekomst op een andere meer overkoepelende manier organiseren via een platform dat de naam Vlaams E-boekplatform (VEP) krijgt. Het VEP is een samenwerking tussen uitgeverijen, auteurs, Boek.be³ en Bibnet⁴. Er zijn echter al Vlaamse openbare bibliotheken die e-boeken uitlenen. Ze doen dit op twee verschillende manieren. Een eerste is door middel van downloads via DBNL, de Digitale Bibliotheek der Nederlandse Letteren. Het gaat hier om rechtenvrije e-boeken. Daarnaast worden e-readers uitgeleend waar e-boeken op gezet zijn.

De oplevering en evalueatie die beslist of en hoe de functies worden overgenomen in een productieomgeving is voorzien voor einde juni 2013.

De Algemene Vergadering van Bibnet keurde een investeringsplan goed om tegen 2014 de openbare bibliotheken te helpen met de mogelijkheid om e-boeken aan hun publiek aan te bieden. De beslissing volgt op de fase waarin de projectopzet voor het Vlaams E-boekplatform (VEP) is uitgewerkt. Belangrijk in dit plan is de ontwikkeling van een basisopslagsysteem voor e-boeken. Deze opdracht werd gegund aan KULeuven-LIBIS, de organisatie die nu reeds het systeem voor Open Vlacc uitbaat en onder andere ook de leverancier is van het project Flandrica. Deze investering wordt ook gedragen door Boek.be waarmee Bibnet voor de bouw en uitbating van het Vlaams E-boekplatform (VEP) een Publiek Private Samenwerkingsovereenkomst heeft gesloten. De oplossing die KULeuven-LIBIS bouwt, bestaat volledig uit open source componenten waarvan de meeste reeds gebruikt worden in andere diensten van LIBIS. Na de zomer van 2013 zullen zoek- en raadplegingdiensten voor e-boeken worden uitgetest. Het investeringsplan voorziet verder in middelen voor de integratie van de prototypes met het basissysteem, voor de bouw van een administratief systeem dat de toegang tot e-boeken voor bibliotheekgebruikers moet mogelijk maken en voor de aanwerving van een projectleider die de exploitatie van het e-boekplatform moet voorbereiden en er de dagelijkse leiding van opneemt.

³ Boek.be: de organisatie van de boekhandelaars met de website ebook.org.

⁴ Bibnet: de organisatie die de belangen van de openbare bibliotheken in Vlaanderen en Brussel behartigt.

In januari 2013 heeft men alle partijen (bibliotheken, uitgevers, ontwikkelaars) gepolst over het 26 uitleningen model, gelanceerd door Harper Collins in 2011. Dit model bepaalt dat de uitleenlicentie van een e-boek voor bibliotheken vervalt na 26 ontleningen. Daarna moet een nieuwe licentie gekocht worden.

De sterke punten van dit model zijn:

- Het leunt aan bij het uitleenmodel van fysieke boeken en is dus herkenbaar.
- Het vermijdt onderhandelingen over prijzen of uit de pan swingende prijzen.
- Het biedt de lezers kostenloze raadpleging binnen de muren van de bibliotheek.
- Het is betaalbaar als de berekening per uitlening wordt gemaakt (er wordt een bedrag genoemd van 0,36 euro per uitlening).⁵

De toepassing van dit 26 uitleningen model heeft echter ook nadelen:

- Het wordt enkel aanvaard door de uitgevers als uitleningen sequentieel verlopen. Daarmee bedoelen ze dat één exemplaar van een e-boek gelijktijdig maar één keer uitgeleend wordt. Bibliotheken willen meer gelijktijdige toegang.
- Sequentiële toegang maakt het bijzonder moeilijk een digitale propositie uit te bouwen. Het heeft immers geen zin een product digitaal te tonen als het niet beschikbaar is.
- Uitgevers vrezen dat ze onder druk van publieke opinie de beperkingen zullen moeten opgeven.
- Indien alle instappende bibliotheken hun eigen set van exemplaren moeten aankopen wordt het snel te veel te duur voor kleinere bibliotheken.

Daarnaast komt de heel expliciete bezorgdheid van de rechthebbenden dat door de propositie van de bibliotheek, voor de eindgebruiker de indruk kan ontstaan dat digitale content gratis is. Dit willen de uitgevers en auteurs te alle tijden vermijden.

Daarom wordt er gezocht naar een model met de uitgevers waarbij enerzijds gelijktijdige toegang mogelijk wordt om tegemoet te komen aan deze vraag van de bibliotheken. "Dit boek is momenteel niet beschikbaar" zal dan definitief tot het verleden behoren. Daarnaast moet de oplossing ook een prijs per uitlening vastleggen. Over de rekenwijze is er echter nog geen duidelijkheid. Al dan niet zal een instapkost aangerekend worden en/of een overeenkomst gesloten worden om meteen bij de start een bepaald volume uitleningen af te nemen. Een duurdere prijs per uitlening is dan mogelijk, maar met een lagere instapkost voor elke bibliotheek afzonderlijk.

⁵ In latere gesprekken (16 april) wordt elke factor opnieuw in de weegschaal gelegd. Bij een laatste voorstel kwam de prijs per uitlening op 0,5 eur (0,605 incl. BTW). Daartegen staat dan wel dat er geen beperking is op uitleningen (niet enkel sequentieel per exemplaar).

Eén belangrijk aspect wordt wel stilaan duidelijk. De lener van een e-boek zal een deel van de kosten mee betalen: dit werd op diverse fora reeds afgetoetst bij bibliotheken en blijkbaar bestaan de principiële bezwaren hiertegen niet meer. Het lijkt wel alsof "alles is gratis" sinds de crisis niet meer als argument gebruikt wordt.

Als timing voor de effectieve start wordt intussen gesproken over januari 2014. Dan zal allicht vertrokken worden met een kleine collectie van bv. 300 titels. De toegang wordt gefaciliteerd via Bib-ID. Omwille van het beperkte aanbod zal de toegang in de aanvangsfase niet te faciliteren zijn via een catalogus maar via een "etalage": een aantrekkelijke presentatie van de selectie.

Om deze etalage aan te bieden in de bibliotheek wordt ook gedacht aan het beter uitbouwen van de wifi voorzieningen in alle bibliotheken, zodat mensen met hun tablet in de bib de e-boeken kunnen inkijken.⁶

2.4 Besluit

Internationaal beweegt er heel veel op het vlak van uitlending van e-boeken, ondanks het gebrek aan uniforme wetgeving. Er worden ook diverse mogelijkheden van uitlending gebruikt. Daarbij lijkt het alsof er voorlopig meer gekeken wordt naar streaming dan naar de uitbouw van een eigen platform. Daardoor staan veel landen die vernoemd worden verder dan België, met als koploper de Verenigde Staten en de overige Angelsaksische landen die internationaal als trendsetters worden beschouwd. De cijfers wat betreft e-boekuitleningen in openbare bibliotheken in deze landen tonen in elk geval spectaculaire stijgingen. In 2010 boden 72% van de openbare bibliotheken in Amerika e-boeken aan, terwijl dat in 2012 toenam tot 82%. In 2010 boden deze openbare bibliotheken gemiddeld 1529 e-boeken aan voor uitlending, terwijl dat aantal in 2012 steeg tot een gemiddelde van 4350 e-boeken per bibliotheek. Belangrijk om te onthouden zijn zeker de verschillende initiatieven van politici en andere leidinggevende figuren om regelingen uit te werken op een zo breed mogelijke basis. België zal hier vooral moeten kijken naar de toekomstige Europese regelgeving waartoe met name Duitsland en Engeland oproepen. Deze initiatieven erkennen overal het belang van de openbare bibliotheken in de maatschappij en willen met andere woorden dit belang veilig stellen voor de toekomst. Daarbij wordt een gezond economisch en juridisch evenwicht nagestreefd tussen sociale toegankelijkheid van digitale inhoud en bescherming van rechten en de financiële positie van uitgevers en auteurs.

⁶ bron: Bibnet

3 METHODE VAN ONDERZOEK

3.1 Afbakening

De Vlaamse en Brusselse bibliotheken worden opgezocht via internet. Een lijst met 310 gemeenten met het aantal inwoners per gemeente en een lijst met alle Vlaamse en Brusselse bibliotheken zijn samengevoegd. Hieruit worden enkel de gemeenten vanaf 20 000 inwoners geselecteerd. Uit de resulterende lijst worden de Vlacc-bibliotheken (Hasselt, Leuven, Brussel, Antwerpen, Gent en Brugge) en de bib van Sint-Truiden (omwille van hun uitleenproject met e-readers) apart weerhouden. Er worden daarbuiten nog twee lijsten samengesteld: een lijst met bibs uit gemeenten van 20 000 tot 40 000 inwoners en een lijst met bibs uit gemeenten van 40 000 tot 80 000 inwoners. Uit beide lijsten wordt door toepassing van statistische, onafhankelijke, willekeurige trekking het aantal van twintig kandidaten bereikt. Het is een relevant en significant aantal om tot betrouwbare conclusies te komen. Er wordt ook beslist om in één bibliotheek in Nederland een interview te af te nemen met als doel de situatie in Nederland te duiden zonder daarbij een pure vergelijking te maken.

De twintig openbare bibliotheken uit Vlaanderen en Brussel en één Nederlandse bibliotheek zijn gecontacteerd. Negentien van deze twintig bibliotheken willen meewerken, één bibliotheek is niet geïnteresseerd. Er wordt gekozen geen bijkomende bib te contacteren maar om het bij negentien Vlaamse en Brusselse bibs te houden. Afspraken worden vastgelegd via e-mail en telefoon. Voor Nederland valt de keuze op de bibliotheek van Maastricht omdat zij e-readers en e-boeken uitlenen. Het doel is om via interviews antwoorden te krijgen op een vragenlijst. De vragen peilen naar de persoonlijke meningen van het bibliotheekpersoneel en naar de officiële standpunten van de bibliotheken zelf. Het interview wordt in dit onderzoek gekozen als de meest efficiënte methode omdat men kan bijsturen indien vragen verkeerd worden begrepen en bijvragen kan stellen.

3.2 Soort onderzoek: interviews

In elke geselecteerde bib wordt een interview afgenomen van een personeelslid met kennis over e-reading. Voor deze interviews wordt een vragenlijst gebruikt die bestaat uit twee delen. Het eerste deel gaat over persoonlijke ervaringen met e-reading. Het tweede deel van de vragenlijst gaat over digitaal lezen. De vragenlijst vindt men in de bijlagen terug. De vragenlijst voor de bibliotheek van Maastricht wijkt enigszins af. De vragenlijst wordt telkens volledig en systematisch afgewerkt. Bij het begin van elk van de twee delen wordt toelichting gegeven over de doelstelling ervan. Naargelang de respons van de geïnterviewde worden bijkomende vragen gesteld.

4 RESULTATEN VAN HET ONDERZOEK

4.1 Interviews

4.1.1 Respons

Negentien van twintig geselecteerde bibliotheken uit Vlaanderen nemen deel aan het onderzoek. Eén bib uit een gemeente tussen 20 000 en 40 000 inwoners weigert om mee te werken. Om de resultaten statistisch correct weer te geven wordt de weigering van de niet-deelnemende bibliotheek bij elke vraag opgenomen als één keer “geen antwoord”.

Het totale aantal deelnemende respondenten is drieëntwintig in negentien bibliotheken. Op vier plaatsen worden twee mensen geïnterviewd, namelijk in Sint-Truiden, in één vlacc-bibliotheek en in twee gemeenten uit de groep 40 000 tot 80 000 inwoners.

4.1.2 Persoonlijke ervaringen, digitaal leesgedrag

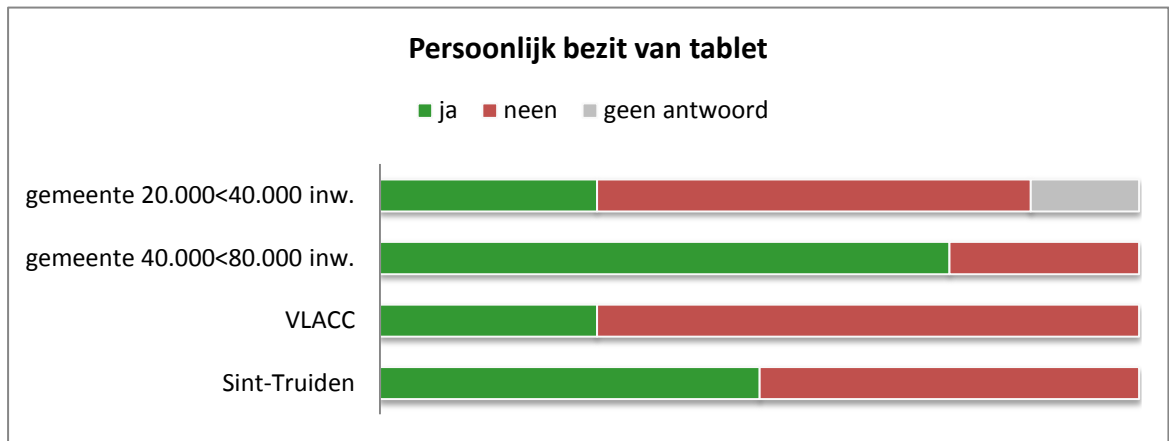
4.1.2.1 Bezit of gebruik

“Heeft u zelf een e-reader of een tablet?”

<i>bibliotheek</i>	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
gemeente 20.000<40.000 inw.	1	5	1	7
gemeente 40.000<80.000 inw.	1	7	0	8
VLACC	3	4	0	7
Sint-Truiden	1	1	0	2

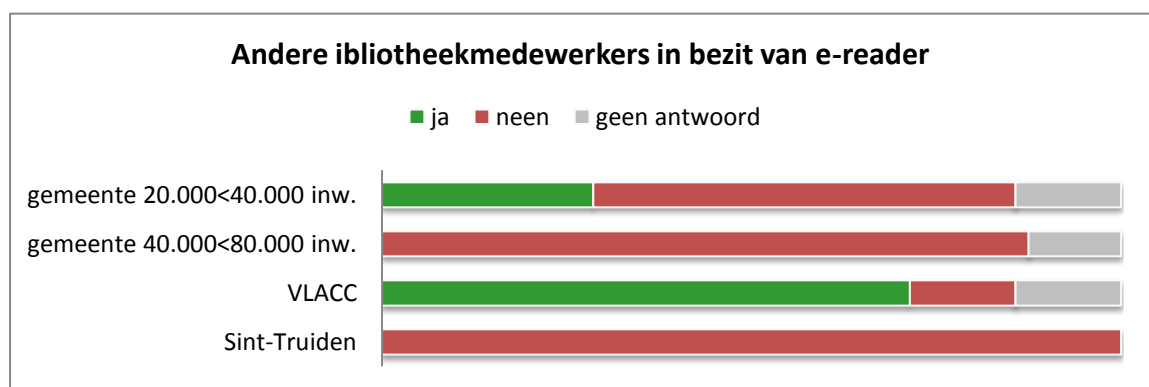
<i>bibliotheek</i>	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
gemeente 20.000<40.000 inw.	2	4	1	7
gemeente 40.000<80.000 inw.	6	2	0	8
VLACC	2	5	0	7
Sint-Truiden	1	1	0	2

In totaal bezitten zes van drieëntwintig geïnterviewden (waaronder bib Brugge, Permeke⁷ en bib Leuven) een e-reader. Elf van drieëntwintig respondenten (waaronder bib Gent en bib Leuven) bezitten een tablet.

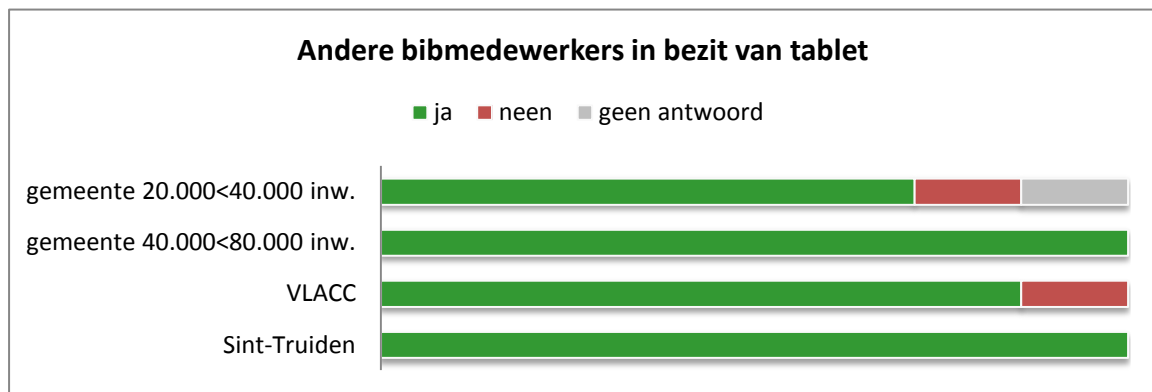
“Heeft een andere bibliotheekmedewerker een e-reader of tablet?”

<i>bibliotheek</i>	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
gemeente 20.000<40.000 inw.	2	4	1	7
gemeente 40.000<80.000 inw.	0	7	1	8
VLACC	5	1	1	7
Sint-Truiden	0	2	0	2

⁷ hoofdbibliotheek van Antwerpen, vlacc-bib

<i>bibliotheek</i>	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
gemeente 20.000<40.000 inw.	5	1	1	7
gemeente 40.000<80.000 inw.	8	0	0	8
VLACC	6	1	0	7
Sint-Truiden	2	0	0	2

In zeven bibliotheken (waaronder Bib Gent, PBL⁸, bib Brugge, Permeke en bib Leuven) antwoordden de respondenten dat een aantal bibliotheekmedewerkers een e-reader bezitten. De geïnterviewden van veertien bibs zeggen dat het bibpersoneel een tablet bezit. Twee respondenten geven geen antwoord op de eerste vraag, iedereen antwoordt op de tweede vraag.

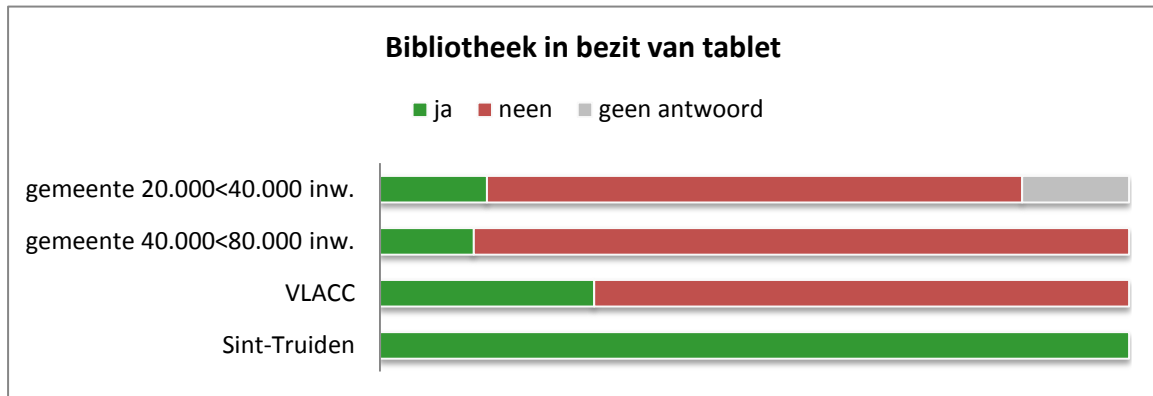
“Heeft de bib een e-reader of tablet?”

<i>bibliotheek</i>	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
gemeente 20.000<40.000 inw.	1	5	1	7
gemeente 40.000<80.000 inw.	5	3	0	8
VLACC	5	2	0	7
Sint-Truiden	2	0	0	2

⁸ Provinciale Bibliotheek Limburg

<i>bibliotheek</i>	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
gemeente 20.000<40.000 inw.	1	5	1	7
gemeente 40.000<80.000 inw.	1	7	0	8
VLACC	2	5	0	7
Sint-Truiden	2	0	0	2

Dertien van de negentien bibliotheken (waaronder Muntpunt⁹, bib Gent, PBL en bib Brugge) bezitten een e-reader. Slechts tien van de negentien bibliotheken (waaronder bib Brugge en Muntpunt) hebben een tablet.

“Indien u neen antwoordde op alle bovenstaande vragen, bent u dan al op een andere manier in contact gekomen met een e-reader of tablet?”

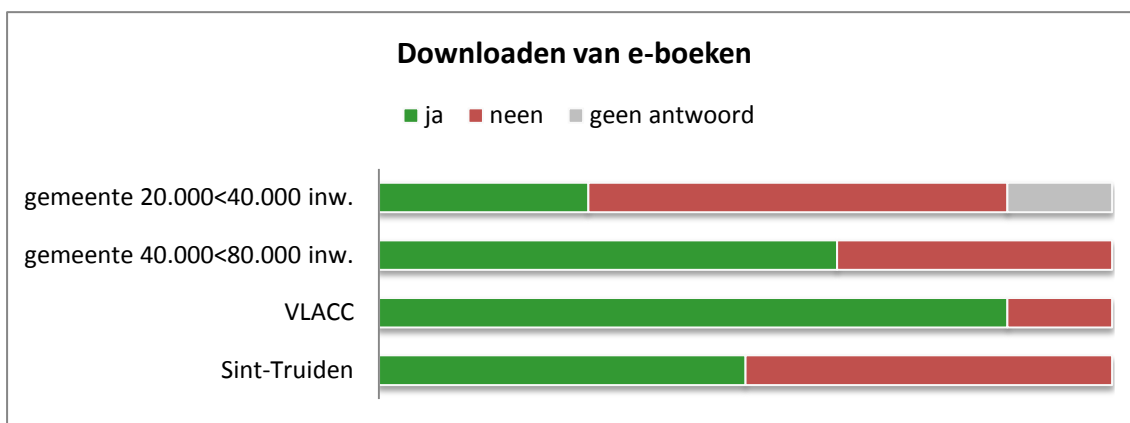
Eén respondent antwoordde op alle bovenstaande vragen negatief maar was wel al in contact gekomen met een e-reader en een tablet.

4.1.2.2 Downloaden van e-boeken

“Heeft u zelf al e-boeken gedownload, gratis of betalende?”

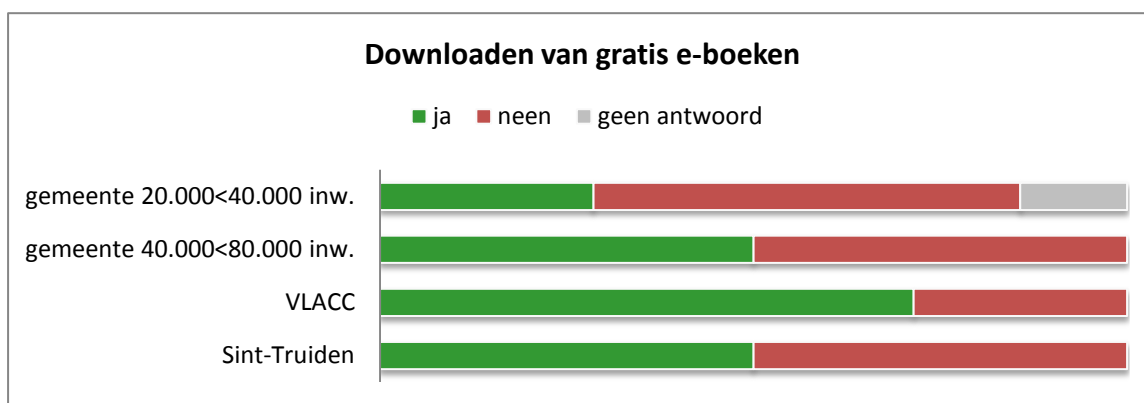
<i>bibliotheek</i>	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
gemeente 20.000<40.000 inw.	2	4	1	7
gemeente 40.000<80.000 inw.	5	3	0	8
VLACC	6	1	0	7
Sint-Truiden	1	1	0	2

⁹ hoofdbibliotheek van Brussel, vlacc-bib

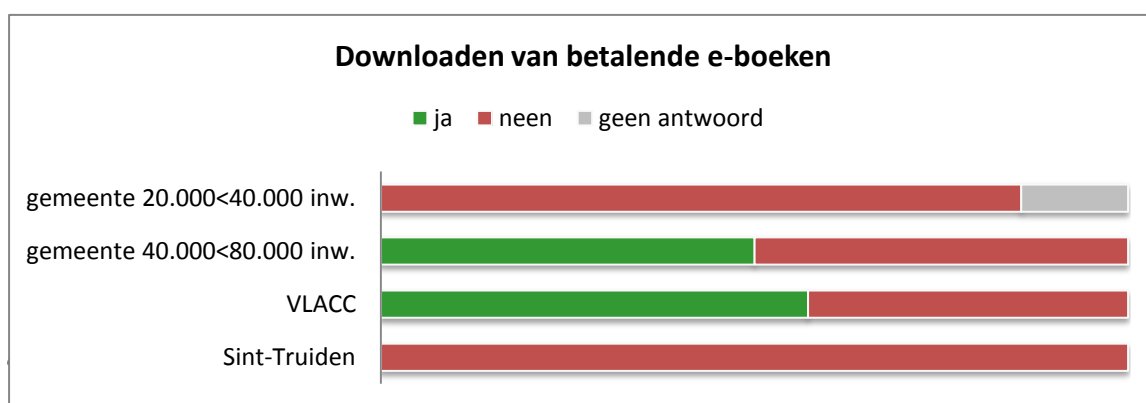
Downloaden van gratis e-boeken

<i>bibliotheek</i>	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
gemeente 20.000<40.000 inw.	2	4	1	7
gemeente 40.000<80.000 inw.	4	4	0	8
VLACC	5	2	0	7
Sint-Truiden	1	1	0	2

Downloaden van betalende e-boeken

<i>bibliotheek</i>	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
gemeente 20.000<40.000 inw.	0	6	1	7
gemeente 40.000<80.000 inw.	4	4	0	8
VLACC	4	3	0	7
Sint-Truiden	0	2	0	2

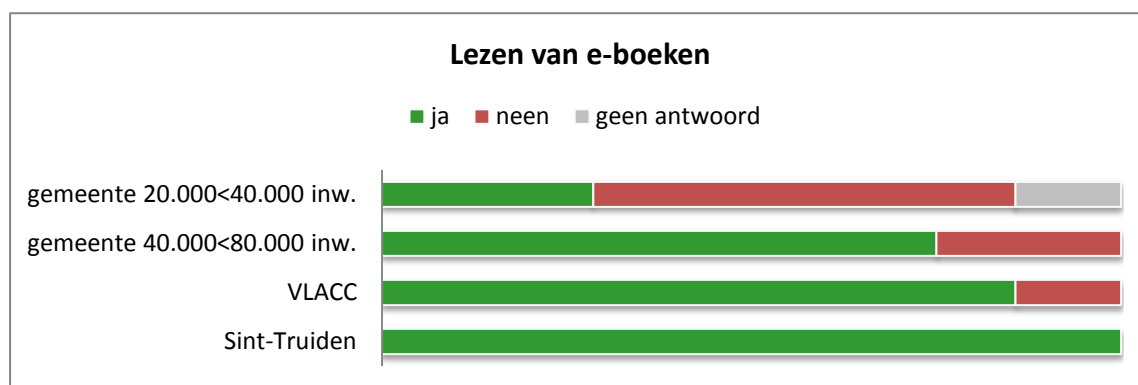

Medewerkers van veertien bibliotheken hebben al e-boeken gedownload. Twaalf respondenten (waaronder bib Gent, bib Brugge, Muntpunt, Permeke en bib Leuven) hebben reeds gratis e-boeken gedownload. Acht geïnterviewden (waaronder bib Gent, bib Brugge, Muntpunt en bib Leuven) betaalden voor e-boeken in het verleden. Geen enkele medewerker uit een gemeente tot 40.000 inwoners hoort tot de laatste groep.

4.1.2.3 Lezen van e-boeken

“Heeft u zelf al e-boeken gelezen?”

<i>bibliotheek</i>	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
gemeente 20.000<40.000 inw.	2	4	1	7
gemeente 40.000<80.000 inw.	6	2	0	8
VLACC	6	1	0	7
Sint-Truiden	2	0	0	2

Vijftien respondenten zeggen dat ze reeds e-boeken hebben gelezen. Hieronder vallen op één na alle geïnterviewden uit de zes vlacc-bibliotheken.

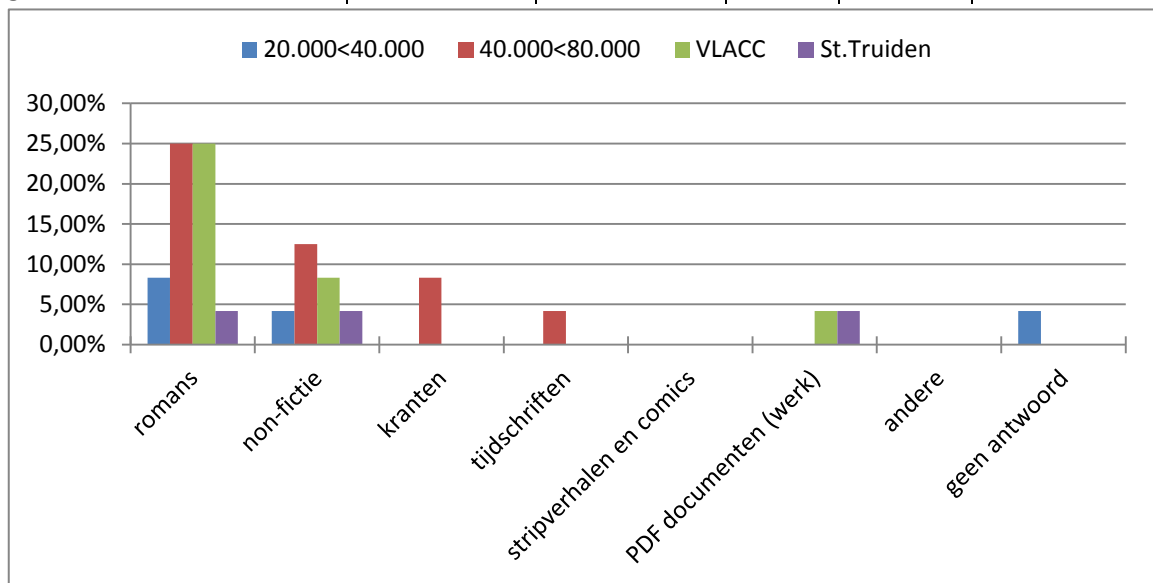
4.1.2.4 Wat lezen op e-reader/tablet. Waarom?

“Wat leest u op een e-reader?”

<i>bibliotheek</i>	<i>20.000<40.000</i>	<i>40.000<80.000</i>	<i>VLACC</i>	<i>St.Truiden</i>	<i>Totaal aantal respondenten</i>
romans	2	6	6	1	24
non-fictie	1	3	2	1	
kranten	0	2	0	0	
tijdschriften	0	1	0	0	
stripverhalen en comics	0	0	0	0	
PDF documenten (werk)	0	0	1	1	
andere	0	0	0	0	
geen antwoord	1	0	0	0	

(omgezet in % t.o.v. het totaal aantal bevroegden)

<i>bibliotheek</i>	20.000<40.000	40.000<80.000	VLACC	St.Truiden	<i>Totaal aantal respondenten</i>
romans	8,33%	25,00%	25,00%	4,17%	100,00%
non-fictie	4,17%	12,50%	8,33%	4,17%	
kranten	0,00%	8,33%	0,00%	0,00%	
tijdschriften	0,00%	4,17%	0,00%	0,00%	
stripverhalen en comics	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	
PDF documenten (werk)	0,00%	0,00%	4,17%	4,17%	
andere (Facebook, websites, e-mail, documenten)	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	
geen antwoord	4,17%	0,00%	0,00%	0,00%	

Vijftien respondenten lezen romans op een e-reader. Eén geïnterviewde bekijkt hierop tijdschriften. Niemand leest strips op een e-reader. Non-fictie wordt door zeven personen op een e-reader geraadpleegd.

“Waarom leest u wel/niet op een e-reader?”

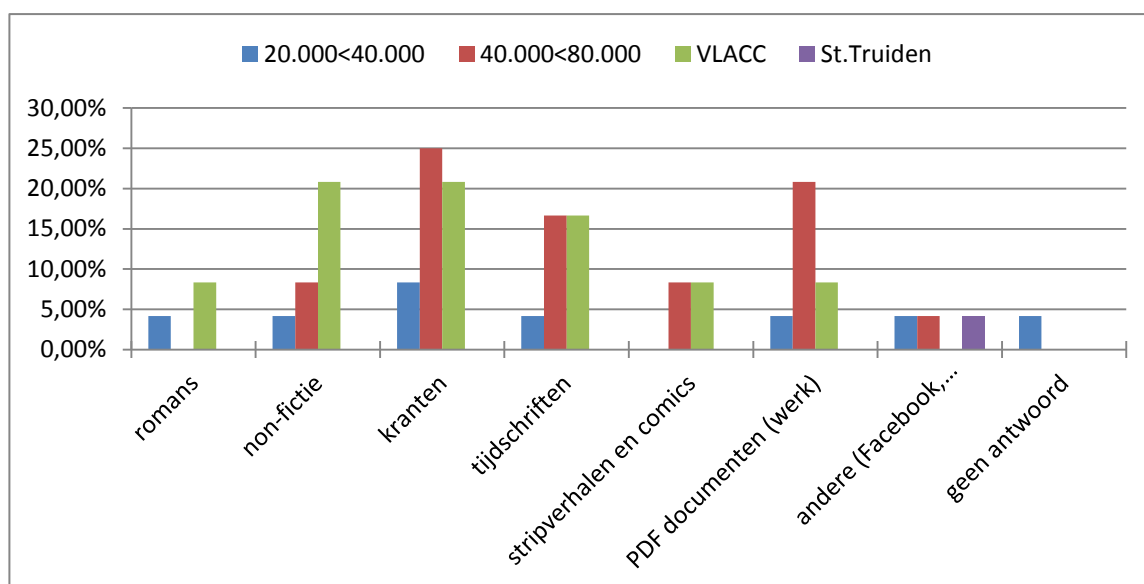
Sommigen kiezen voor een e-reader uit interesse (bib Leuven) of om het apparaat te testen (bib Jette). Anderen kiezen *niet* voor een e-reader als leesapparaat omdat daarmee weinig interactiviteit mogelijk is (bib Turnhout), omwille van het kleine aanbod aan fictie e-boeken (bib Bilzen), omdat fysieke boeken aangenamer zijn om te lezen (PBL) of omdat non-fictie slecht leest op een e-reader (bib Permeke).

“Wat leest u op een tablet?”

<i>bibliotheek</i>	20.000<40.000	40.000<80.000	VLACC	St.Truiden	Totaal aantal respondenten
romans	1	0	2	0	24
non-fictie	1	2	5	0	
kranten	2	6	5	0	
tijdschriften	1	4	4	0	
stripverhalen en comics	0	2	2	0	
PDF documenten (werk)	1	5	2	0	
andere (Facebook, websites, e-mail, documenten)	1	1	0	1	
geen antwoord	1	0	0	0	

(omgezet in % t.o.v. het totaal aantal bevroegden)

<i>bibliotheek</i>	20.000<40.000	40.000<80.000	VLACC	St.Truiden	Totaal aantal respondenten
romans	4,17%	0,00%	8,33%	0,00%	100,00%
non-fictie	4,17%	8,33%	20,83%	0,00%	
kranten	8,33%	25,00%	20,83%	0,00%	
tijdschriften	4,17%	16,67%	16,67%	0,00%	
stripverhalen en comics	0,00%	8,33%	8,33%	0,00%	
PDF documenten (werk)	4,17%	20,83%	8,33%	0,00%	
andere (Facebook, websites, e-mail, documenten)	4,17%	4,17%	0,00%	4,17%	
geen antwoord	4,17%	0,00%	0,00%	0,00%	

Drie geïnterviewden lezen romans op een tablet. Negen respondenten bekijken tijdschriften op een tablet. Kranten worden door dertien personen op een tablet gelezen. PDF-documenten voor het werk raadplegen acht geïnterviewden op een tablet.

“Waarom leest u wel/niet op een tablet?”

Een tablet wordt geraadpleegd omdat het interactief (bib Sint-Niklaas), gemakkelijk in gebruik (bib Brugge) en dynamisch is (Permeke). Een andere reden is dat het een kleurenscherm heeft (bib Sint-Niklaas). Info kan er snel mee opgezocht worden (PBL). Een tablet gebruikt men *niet* omdat er in de bib fysieke boeken voorhanden zijn (bib Tongeren) en omdat men abonnementen op kranten en tijdschriften in fysieke vorm heeft (bib Genk).

4.1.2.5 Persoonlijke opvattingen

“Wat zijn volgens u de voor- en nadelen van e-boeken en e-readers (in het algemeen, los van de bib)?”

E-boeken	
voordelen	nadelen
<ul style="list-style-type: none">• Het is handig op reis• Men kan een groot aantal e-boeken tegelijk meenemen• E-boeken zijn altijd toegankelijk• Er is een grote keuze aan e-boeken• Het is beter voor de ogen• Men kan gemakkelijk e-boeken opzoeken en notities bij e-boeken maken• Men kan de lettergrootte van een e-boek aanpassen• E-boeken zijn goedkoper dan fysieke boeken• Men kan altijd e-boeken downloaden• E-boeken hebben een groot leescomfort• Streamen van e-boeken• E-boeken op e-readers zijn ruimte- en tijdbesparend	<ul style="list-style-type: none">• Er wordt illegaal gedownload• De geur van een fysiek boek en het tactiele van het lezen van een papieren boek ontbreekt• De lay-out van een e-boek is anders• Er zijn niet voldoende Vlaamse e-boeken• De prijs van een e-boek is te hoog• Overdraagbaarheid van e-boeken is moeilijk• Het aanbod van e-boeken is beperkt• Het VEP is nog niet operationeel• Een e-boek is niet zo fijn om cadeau te geven• E-boeken kunnen moeilijk doorgeven worden• E-boeken bieden geen meerwaarde• E-boeken zijn moeilijk te downloaden

voordelen (vervolg)

- Bij het lezen van e-boeken op een tablet of e-reader met internet is er interactiviteit met online content mogelijk
- E-boeken lezen is beter voor het milieu

nadelen (vervolg)

- Er is geen gespreksonderwerp als je e-boeken via een e-reader of tablet leest op bijv. een trein
- De kleine paginagrootte van een e-boek is niet handig
- De esthetiek van een papieren boek ontbreekt bij een e-boek
- Een e-boek heeft geen zichtbare cover

E-readers

voordelen

- Een e-reader is heel hanteerbaar en compact
- De batterij van een e-reader gaat lang mee
- De resolutie van het scherm van een e-reader zorgt voor een fijne leeservaring
- Er is een bladwijzer voorhanden op een e-reader
- Op een e-reader kan men in het zonlicht lezen
- E-ink is beter voor de ogen en zorgt voor een fijne leeservaring

nadelen

- Het bladeren op een e-reader of tablet gaat moeilijk
- Een e-reader is klein
- De techniek van een e-reader of tablet moet werken om e-boeken te kunnen lezen
- De batterij moet opgeladen worden

“Gaan fysieke boeken op termijn volledig vervangen worden door e-boeken?”

<i>bibliotheek</i>	<i>20.000<40.000 inwoners</i>	<i>40.000<80.000 inwoners</i>	<i>VLACC</i>	<i>St.Truiden</i>	<i>aantal respondenten</i>
ja	0	1	1	0	24
nee	7	7	4	1	
geen antwoord	1	0	1	1	

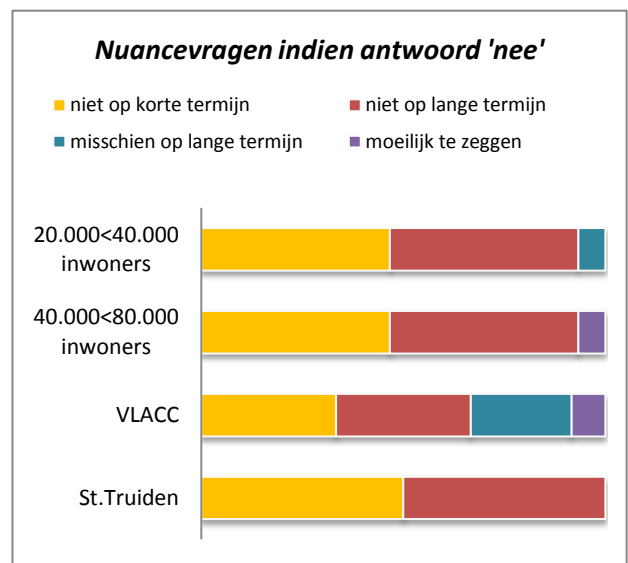
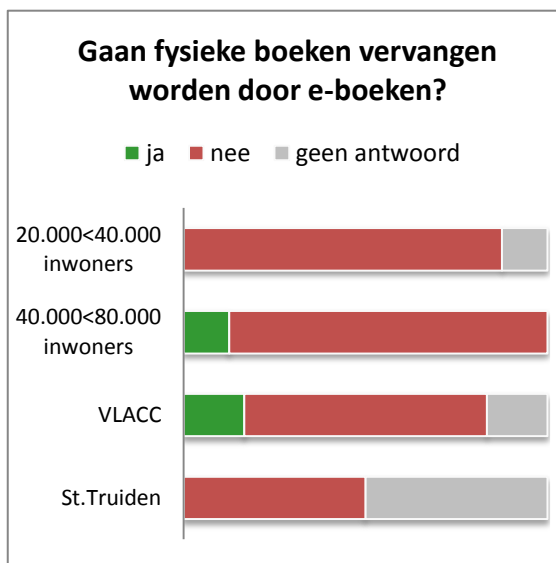
Nuancevragen indien vorig antwoord 'Nee'

niet op korte termijn	7	7	4	1	24
niet op lange termijn	7	7	4	1	
misschien op lange termijn	1	0	3	0	
moeilijk te zeggen	0	1	1	0	

<i>bibliotheek</i>	<i>20.000<40.000 inwoners</i>	<i>40.000<80.000 inwoners</i>	<i>VLACC</i>	<i>St.Truiden</i>	<i>aantal respondenten</i>
ja	0,00%	4,17%	4,17%	0,00%	100,00%
nee	29,17%	29,17%	16,67%	4,17%	
geen antwoord	4,17%	0,00%	4,17%	4,17%	

Nuancevragen indien vorig antwoord 'Nee'

<i>bibliotheek</i>	<i>20.000<40.000 inwoners</i>	<i>40.000<80.000 inwoners</i>	<i>VLACC</i>	<i>St.Truiden</i>	<i>aantal respondenten</i>
niet op korte termijn	29,17%	29,17%	16,67%	4,17%	100,00%
niet op lange termijn	29,17%	29,17%	16,67%	4,17%	
misschien op lange termijn	4,17%	0,00%	12,50%	0,00%	
moeillijk te zeggen	0,00%	4,17%	4,17%	0,00%	

Twee respondenten antwoorden bevestigend. Negentien respondenten antwoorden ontkennend. Drie respondenten geven geen antwoord.

“Waarom wel/niet?”

- Het generatieverschil moet opgelost worden eer iedereen e-boeken wil gaan lezen.
- Er zal altijd een “en en-verhaal” blijven bestaan. Fysieke boeken zullen altijd langs e-boeken blijven voortbestaan.
- Als het gebruiksgemak van e-boeken vergroot, gaan er meer mensen e-boeken lezen.

“Welk type boeken wel/niet?”

Niet verdwijnen		Wel verdwijnen	
kunstboeken	8	non-fictie	3
bepaalde non-fictie	2	wetenschappelijke uitgaven	3
salontafelboeken	2	reisgidsen	2
prentenboeken	2	tijdschriften	2
mooi uitgegeven boeken	2	bepaalde non-fictie	2
kookboeken	1	commerciële boeken	1
boeken met afbeeldingen	1	schoolboeken	1
boeken van nichemarkt	1	kranten	1
Luxeboeken	1	prentenboeken	1
Stripverhalen	1		
bibliofiele uitgaven	1		
waardevolle boeken	1		
lievelingsboeken in kast	1		
collectors-items	1		

Niet verdwijnen:

Acht personen denken dat kunstboeken niet gaan verdwijnen. Telkens twee respondenten zeggen dat bepaalde non-fictie, salontafelboeken, prentenboeken en mooi uitgegeven boeken blijven bestaan. Telkens één persoon denkt dat kookboeken, boeken met afbeeldingen, boeken van nichemarkt, luxeboeken, stripverhalen, bibliofiele uitgaven, waardevolle boeken, lievelingsboeken in kast en collectors-items niet zullen verdwijnen.

Wel verdwijnen:

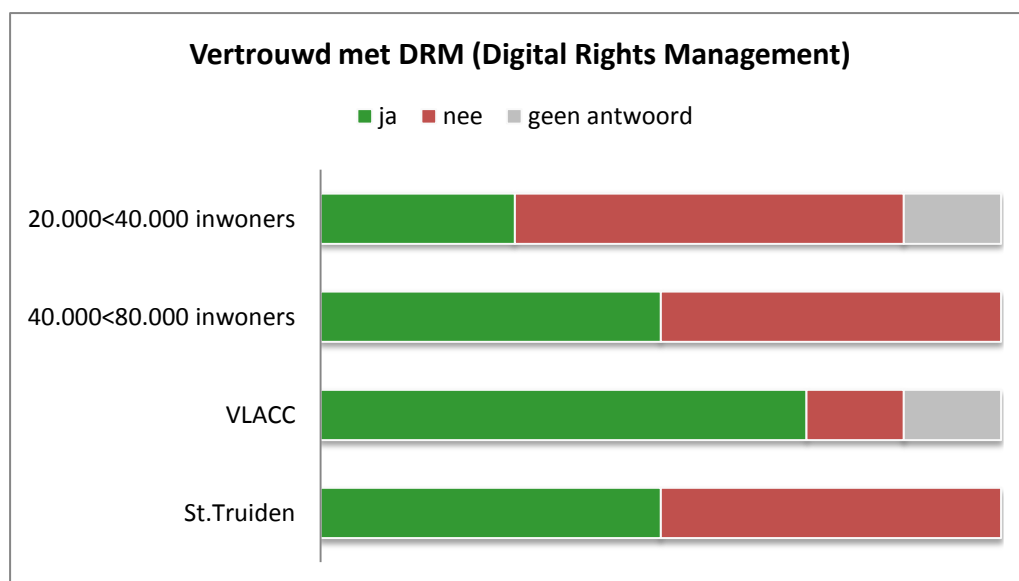
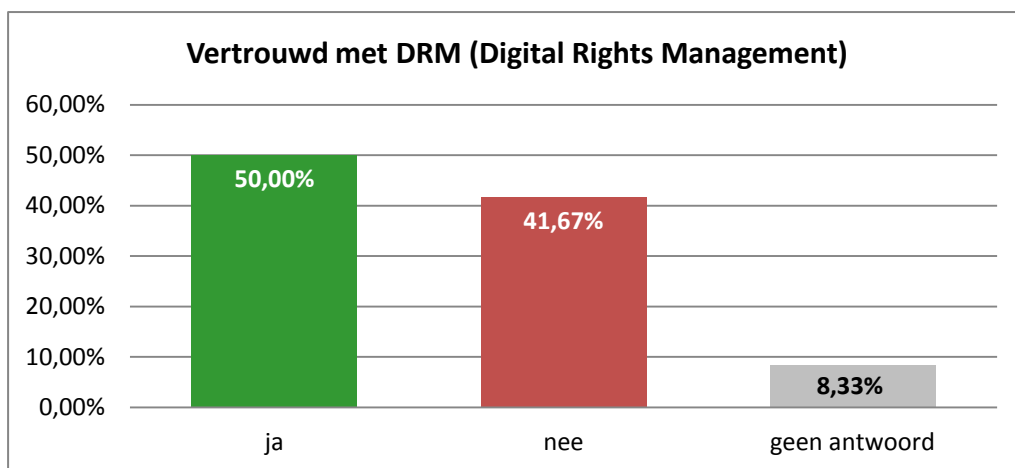
Drie personen beweren dat wetenschappelijke uitgaven niet meer in fysieke vorm zullen verschijnen. Telkens twee personen zeggen dat non-fictie, reisgidsen en tijdschriften zullen verdwijnen. Ook van commerciële boeken, schoolboeken, kranten, prentenboeken wordt door één persoon geantwoord dat ze in de toekomst enkel in e-boekvorm zullen verschijnen.

4.1.2.6 DRM

“Bent u vertrouwd met de term DRM (Digital Rights Management)?”

	% van resp.	aantal antw.
ja	50,00%	12
nee	41,67%	10
geen antwoord	8,33%	2

	20.000<40.000 inwoners	40.000<80.000 inwoners	VLACC	St.Truiden	Totaal aantal respondenten
ja	2	4	5	1	24
nee	4	4	1	1	
geen antwoord	1	0	1	0	

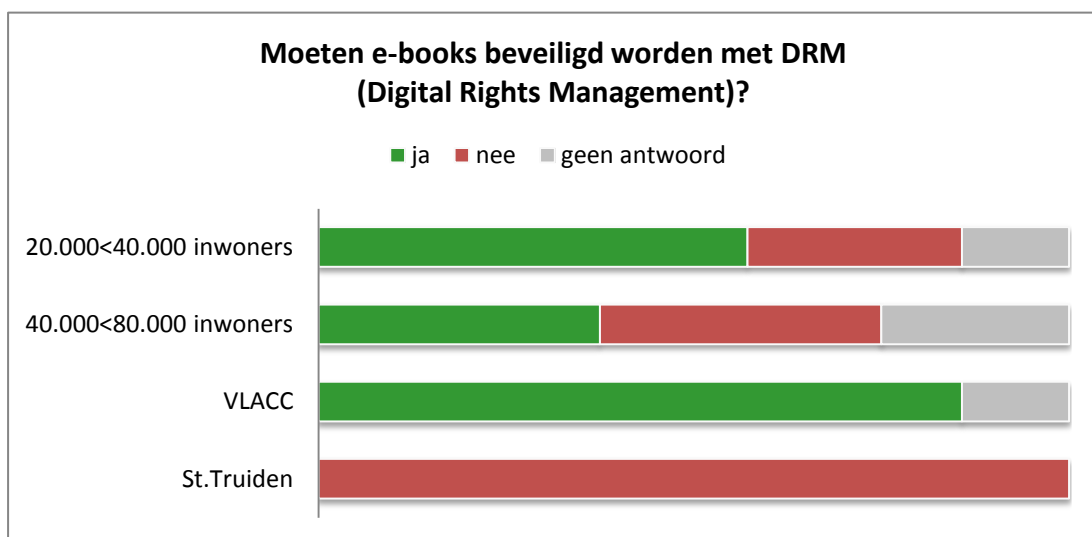
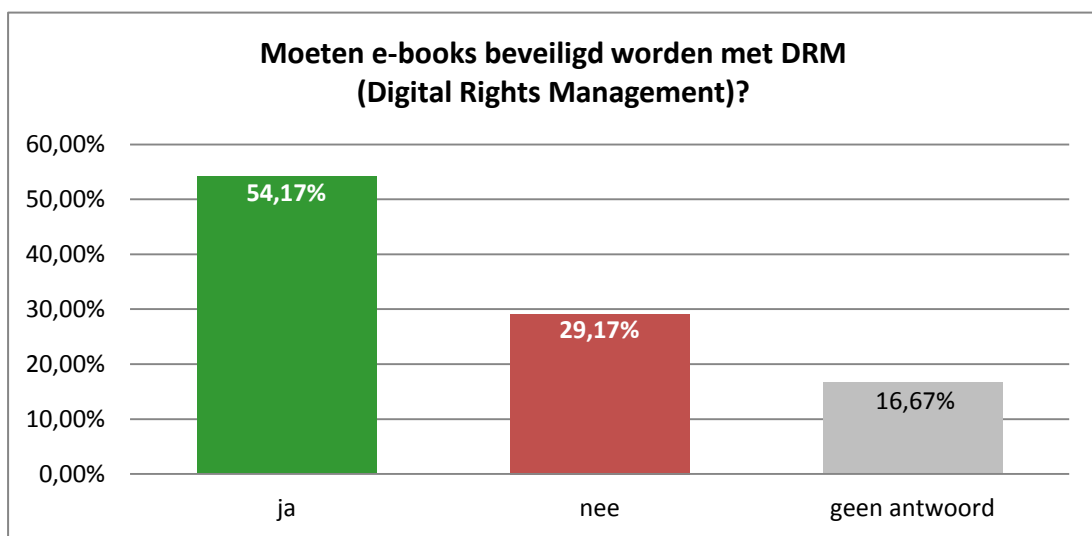

Twaalf personen kennen de term DRM. Tien respondenten zijn niet bekend met DRM. Twee personen beantwoorden de vraag niet.

“Moeten e-boeken beveiligd worden met DRM?”

	% van resp.	aantal antw.
ja	54,17%	13
nee	29,17%	7
geen antwoord	16,67%	4

	20.000<40.000 inwoners	40.000<80.000 inwoners	VLACC	St.Truiden	Totaal aantal respondenten
ja	4	3	6	0	24
nee	2	3	0	2	
geen antwoord	1	2	1	0	

Dertien geïnterviewden vinden dat e-boeken moeten beveiligd worden met DRM. Zeven personen antwoorden ontkennend op deze vraag. Vier respondenten geven geen antwoord op deze vraag.

“Indien neen, hoe dan wel?”

- DRM brengt veel schade toe als men vergelijkt met de muziekindustrie. In deze context is sociale DRM een betere oplossing.
- Is beveiliging nodig? Auteursrechten moeten echter wel bewaard blijven.
- Het gratis verhaal is niet ideaal. Een beveiliging op e-boeken is noodzakelijk.
- Een beveiliging moet maar op een manier die klantvriendelijk en niet gebonden is aan 1 drager.

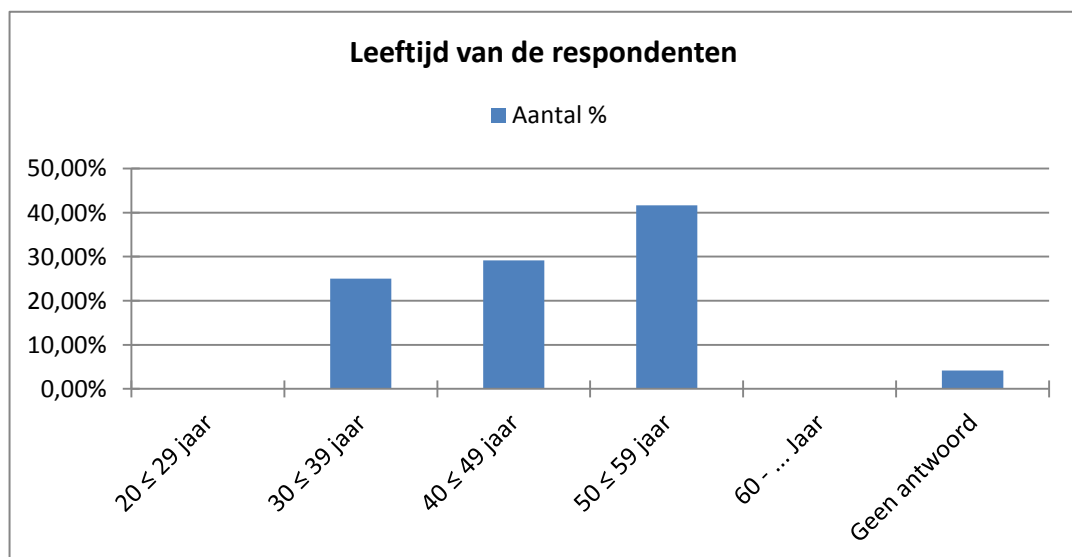
4.1.2.7 Leeftijd

“In welke leeftijdsklasse valt u?”

Leeftijd	Aantal	Aantal respondenten
20 ≤ 29 jaar	0	24
30 ≤ 39 jaar	6	
40 ≤ 49 jaar	7	
50 ≤ 59 jaar	10	
60 - ... Jaar	0	
Geen antwoord	1	

Omgezet in % t.o.v. het totaal aantal respondenten:

Leeftijd	Aantal %	Aantal respondenten
20 ≤ 29 jaar	0,00%	100,00%
30 ≤ 39 jaar	25,00%	
40 ≤ 49 jaar	29,17%	
50 ≤ 59 jaar	41,67%	
60 - ... Jaar	0,00%	
Geen antwoord	4,17%	

4.1.3 Ervaringen in context van openbare bibliotheken

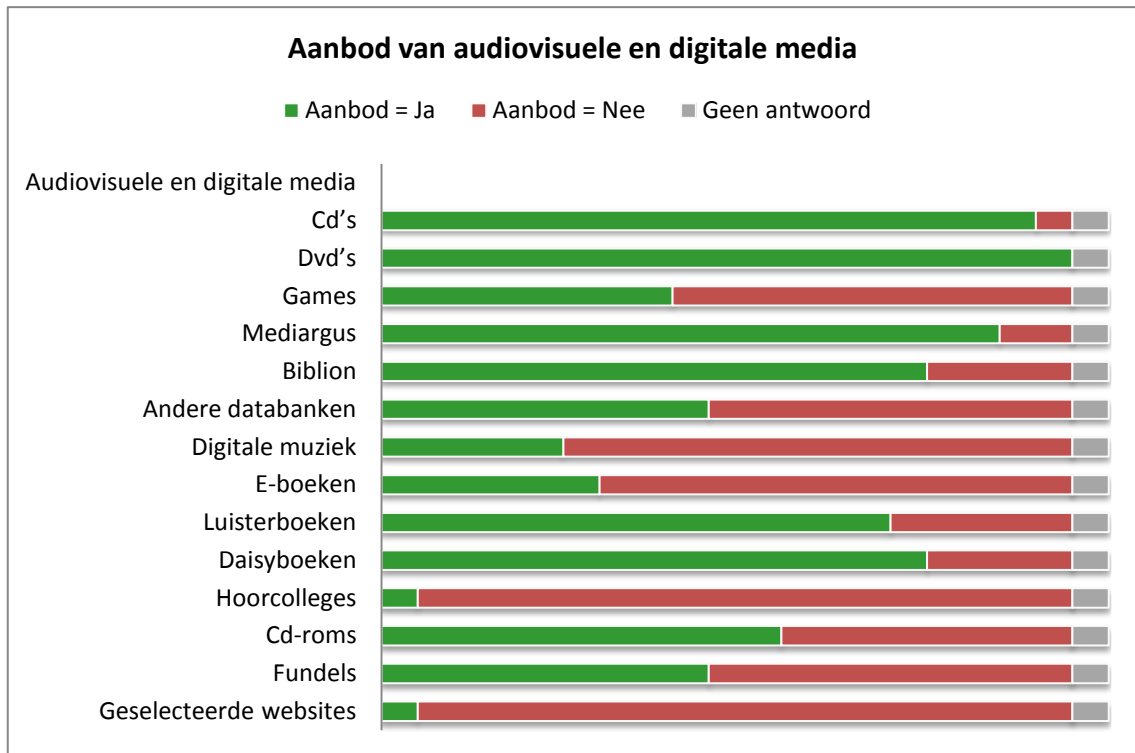
4.1.3.1 Oplijsting digitale en audiovisuele media

“Welke audiovisuele en digitale media biedt uw bibliotheek nu reeds aan?”

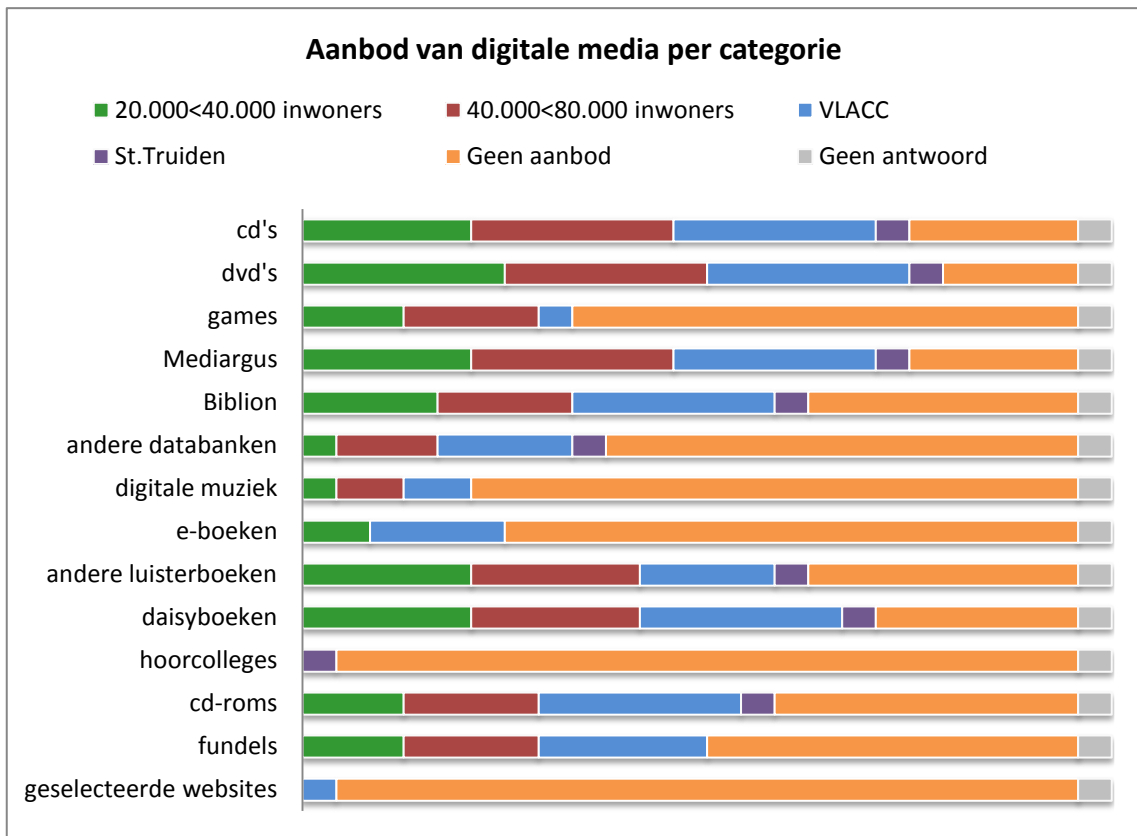
Audiovisuele en digitale media	Aanbod = Ja	Aanbod = Nee	Geen antwoord	Totaal aantal respondenten (bibs)
Cd's	18	1	1	20
Dvd's	19	0	1	20
Games	8	11	1	20
Mediargus	17	2	1	20
Biblion	15	4	1	20
Andere databanken	9	10	1	20
Digitale muziek	5	14	1	20
E-boeken	6	13	1	20
Luisterboeken	14	5	1	20
Daisyboeken	15	4	1	20
Hoorcolleges	1	18	1	20
Cd-roms	11	8	1	20
Fundels	9	10	1	20
Geselecteerde websites	1	18	1	20

Omgezet in % t.o.v. het aantal respondenten (bibs)

Audiovisuele en digitale media	Aanbod = Ja	Aanbod = Nee	Geen antwoord	Totaal aantal respondenten (bibs)
Cd's	90,00%	5,00%	5,00%	100,00%
Dvd's	95,00%	0,00%	5,00%	100,00%
Games	40,00%	55,00%	5,00%	100,00%
Mediargus	85,00%	10,00%	5,00%	100,00%
Biblion	75,00%	20,00%	5,00%	100,00%
Andere databanken	45,00%	50,00%	5,00%	100,00%
Digitale muziek	25,00%	70,00%	5,00%	100,00%
E-boeken	30,00%	65,00%	5,00%	100,00%
Luisterboeken	70,00%	25,00%	5,00%	100,00%
Daisyboeken	75,00%	20,00%	5,00%	100,00%
Hoorcolleges	5,00%	90,00%	5,00%	100,00%
Cd-roms	55,00%	40,00%	5,00%	100,00%
Fundels	45,00%	50,00%	5,00%	100,00%
Geselecteerde websites	5,00%	90,00%	5,00%	100,00%

Aanbod van	20.000 <40.000 inwoners	40.000 <80.000 inwoners	VLACC	St.- Truiden	Geen aanbod	Geen antwoord	Totaal aantal respondenten
cd's	5	6	6	1	5	1	24
dvd's	6	6	6	1	4	1	24
games	3	4	1	0	15	1	24
Mediargus	5	6	6	1	5	1	24
Biblion	4	4	6	1	8	1	24
andere databanken	1	3	4	1	14	1	24
digitale muziek	1	2	2	0	18	1	24
e-boeken	2	0	4	0	17	1	24
andere luisterboeken	5	5	4	1	8	1	24
daisyboeken	5	5	6	1	6	1	24
hoorcolleges	0	0	0	1	22	1	24
cd-roms	3	4	6	1	9	1	24
fundels	3	4	5	0	11	1	24
geselecteerde websites	0	0	1	0	22	1	24

4.1.3.2 Professionele basiskennis

Schaalvraag 1: Heeft het bibliotheekpersoneel ervaring met e-readers?

Schaalvraag 2: Heeft het bibliotheekpersoneel ervaring met tablets?

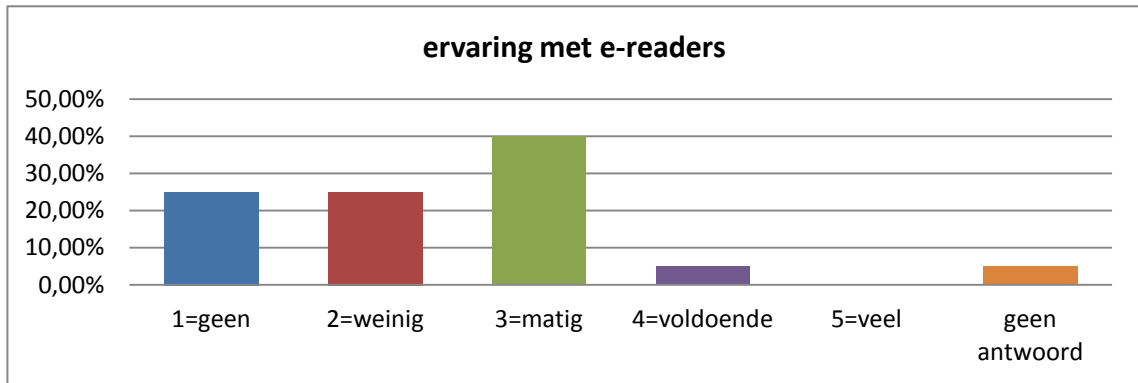
Schaalvraag 3: Is het personeel voldoende opgeleid i.v.m. e-reading?

Schaalvraag 4: Is er genoeg informatie beschikbaar voor bibliotheken en bibliotheekmedewerkers?

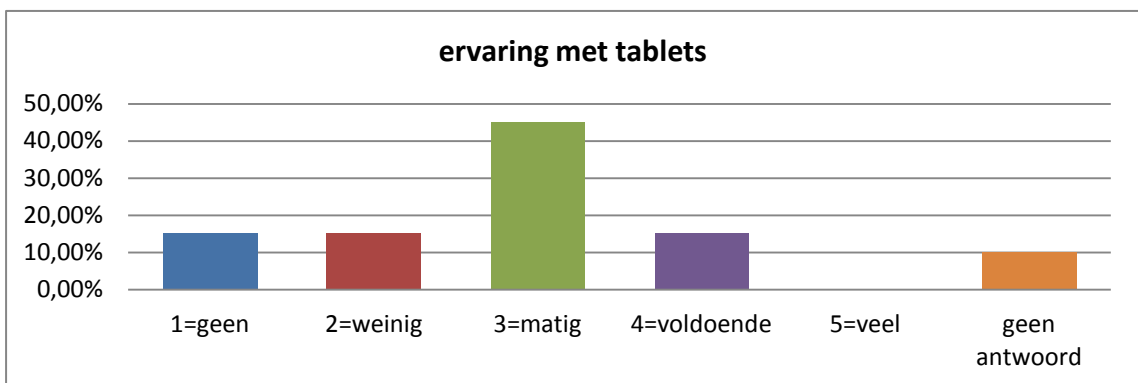
	score					geen antwoord	Totaalaantal respondenten
	1 =geen	2 =weinig	3 =matig	4 =voldoende	5 =veel		
ervaring met e-readers	5	5	8	1	0	1	20
ervaring met tablets	3	3	9	3	0	2	20
opleiding i.v.m. e-reading	7	5	4	2	1	1	20
informatie beschikbaar	2	2	6	6	3	1	20

omgezet naar % van het totaal aantal respondenten:

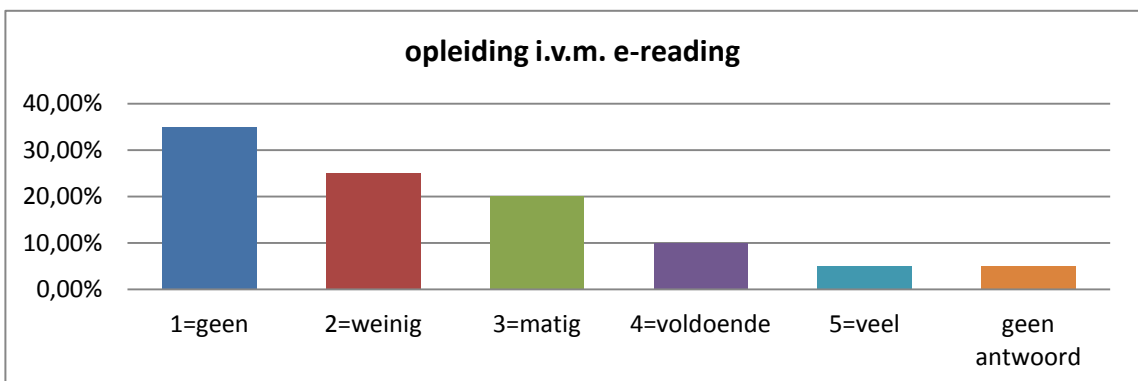
	score					geen antwoord	Totaalaantal respondenten
	1 =geen	2 =weinig	3 =matig	4 =voldoende	5 =veel		
ervaring met e-readers	25,00%	25,00%	40,00%	5,00%	0,00%	5,00%	100,00%

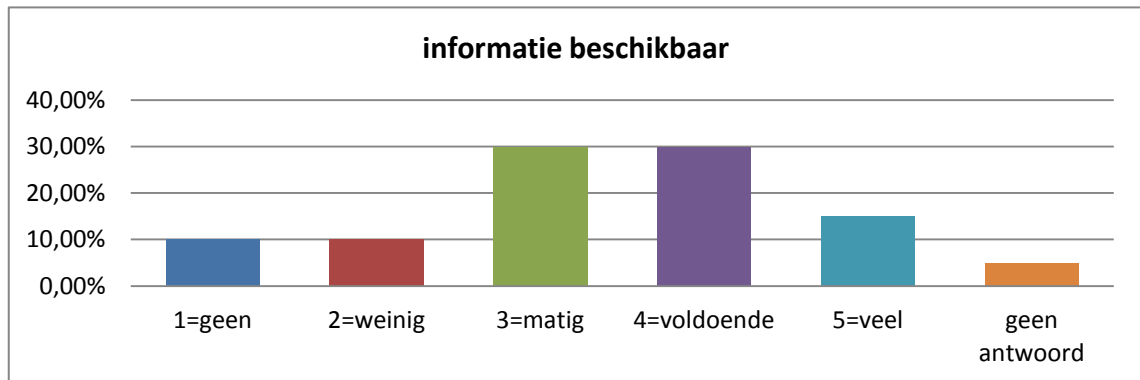
	score					geen antwoord	Totaalaantal respondenten
	1 =geen	2 =weinig	3 =matig	4 =voldoende	5 =veel		
ervaring met tablets	15,00%	15,00%	45,00%	15,00%	0,00%	10,00%	100,00%

	score					geen antwoord	Totaalaantal respondenten
	1 =geen	2 =weinig	3 =matig	4 =voldoende	5 =veel		
opleiding i.v.m. e-reading	35,00%	25,00%	20,00%	10,00%	5,00%	5,00%	100,00%

	score					geen antwoord	Totaal aantal respondenten
	1 =geen	2 =weinig	3 =matig	4 =voldoende	5 =veel		
informatie beschikbaar	10,00%	10,00%	30,00%	30,00%	15,00%	5,00%	100,00%

4.1.3.3 Positie van e-boeken in bibs

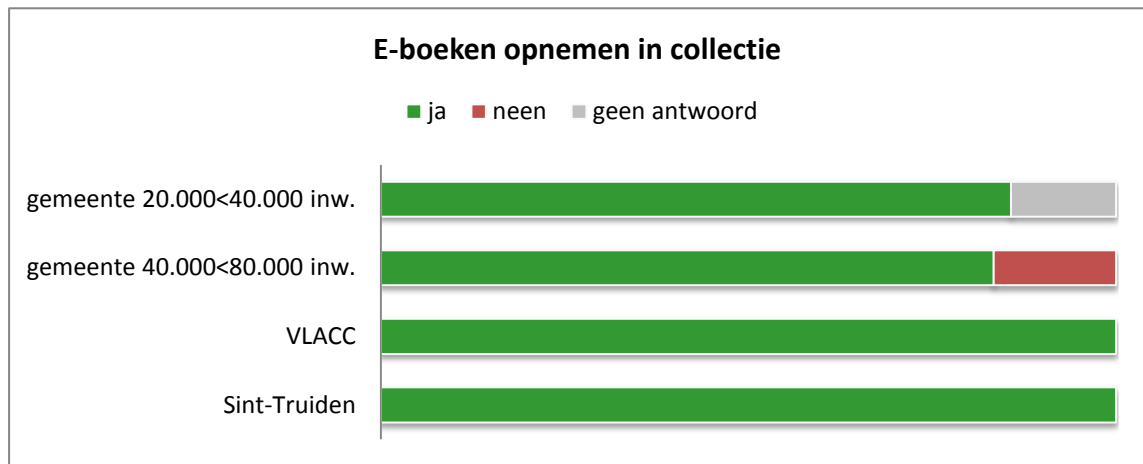
“Wat zijn volgens u de sterktes en zwaktes van e-boeken voor een bibliotheek?”

E-boeken	
sterktes	zwaktes
<ul style="list-style-type: none">• De bib moet mee• E-boeken uitlenen is minder arbeidsintensief• Men bereikt een nieuw publiek• De bib heeft een volledig en groot aanbod (gedrukt en digitaal)• Het is de taak van de bib om alles aan te bieden• E-boeken verslijten niet• Het is minder arbeidsintensief om e-boeken te verwerken• De uitwisseling gaat beter (wisselcollectie)• Leners moeten niet meer naar de bib komen• Het is milieuvriendelijk om e-boeken uit te lenen• E-boeken uitlenen is ruimtebesparend• Er moet geen catalografie gebeuren• De bib is goedkoper (uitlenen is goedkoper dan kopen van e-boeken)• E-boeken lezen is beter voor het milieu• Mensen moeten naar de bib komen om e-boeken uit te lenen• E-boeken lezen is beter voor het milieu• Het imago van de bib is belangrijk• Er is minder kwaliteitsverlies en minder slijtage	<ul style="list-style-type: none">• Mensen kunnen e-boeken zelf kopen• Piraterij bestaat nog steeds• Kwaliteit bij eigen aankoop valt weg (eigen beheer)• Er is meer werk voor de bib• Het wordt niet op lokaal niveau geregeld• Er is nog geen wetgeving• Het VEP komt traag op gang• Er kan geen standaardisering bekomen worden• De techniek kan stuk gaan• Wat gaan de meningen van de leners zijn?• Is de bib nog nodig?• Eén ex tegelijk uitlenen is geen optie• Hoe zit het met het kraken van DRM?• Is het niet te moeilijk om te gebruiken?• Publiek is nog niet vertrouwd met materie• Mensen moeten niet meer naar de bib komen• Als wifi wegvalt, vallen e-boeken weg• De opslag van e-boeken moet herbekeken worden

- Het is gemakkelijker te verspreiden
- Plaatsbesparing, gewicht
- De bib moet zijn leners digitaal opvoeden
- Als de uitgevers zelf e-boeken willen uitlenen, verdwijnt de inforol van de bib

“Moeten bibliotheken e-boeken in de toekomst opnemen in hun collectie?”

	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
gemeente 20.000<40.000 inw.	6	0	1	7
gemeente 40.000<80.000 inw.	5	1	0	6
VLACC	6	0	0	6
Sint-Truiden	1	0	0	1
<i>Totaal aantal respondenten</i>	<i>18</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>20</i>

Achttien bibs willen dat e-boeken behoren tot de collectie van de bib.

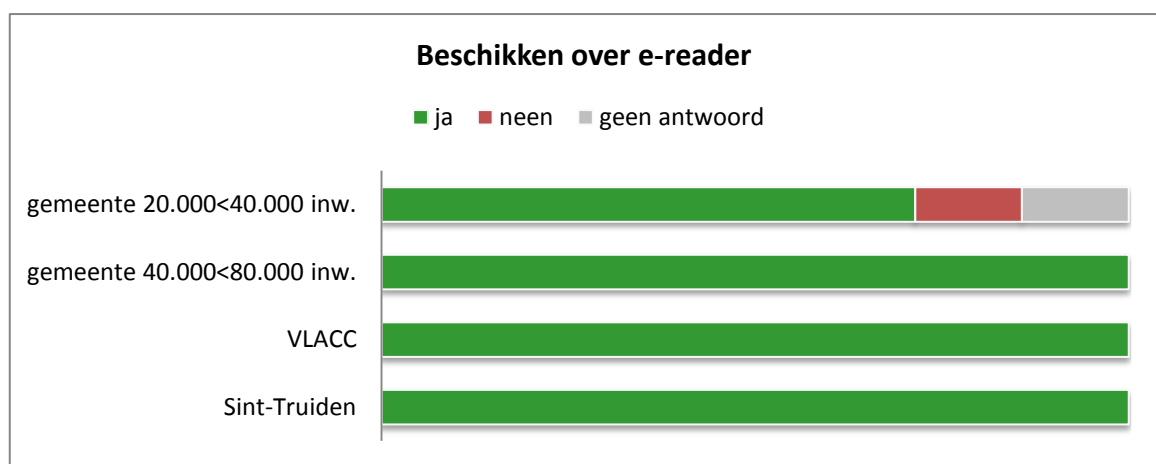
“Waarom?”

- Het is de basistaak van de bib.
- De bib moet de digitale kloof bestrijden.
- De bib moet mee met evolutie.
- Er is vraag naar e-boeken.
- De bib moet het fysieke en het digitale aanbieden.
- De bib moet zijn leners laten kennismaken met e-boeken.

4.1.3.4 Toepassing e-readers/tablets in bibs

“Moeten bibliotheken beschikken over e-readers ?”

	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
<i>gemeente 20.000<40.000 inw.</i>	5	1	1	7
<i>gemeente 40.000<80.000 inw.</i>	6	0	0	6
<i>VLACC</i>	6	0	0	6
<i>Sint-Truiden</i>	1	0	0	1
<i>Totaal aantal respondenten</i>	<i>18</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>20</i>

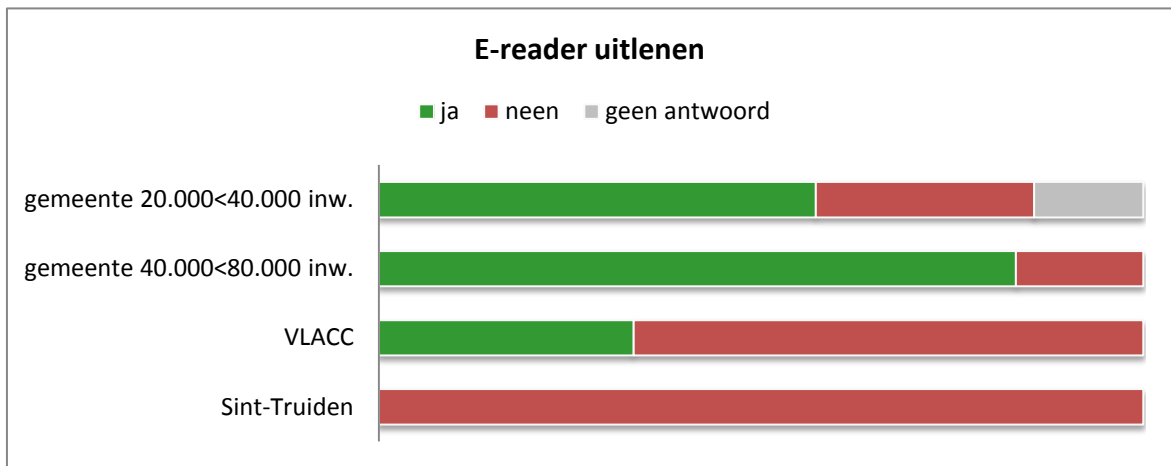
Achttien bibs vinden dat bibliotheken moeten beschikken over e-readers.

“Waarom?”

- De bib moet zijn gebruikers laten kennismaken met e-readers.
- Er zijn verschillende types van e-readers.
- Er is veel vraag naar.
- Als men cd's uitleent, heeft men ook cd-spelers in de bib.
- Het personeel moet ook kennismaken met e-readers.

“Moeten bibliotheken e-readers uitlenen?”

	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
<i>gemeente 20.000<40.000 inw.</i>	4	2	1	7
<i>gemeente 40.000<80.000 inw.</i>	5	1	0	6
<i>VLACC</i>	2	4	0	6
<i>Sint-Truiden</i>	0	1	0	1
<i>Totaal aantal respondenten</i>	<i>11</i>	<i>8</i>	<i>1</i>	<i>20</i>

Elf bibs antwoorden dat bibliotheken e-readers moeten uitlenen.

“Waarom wel?”

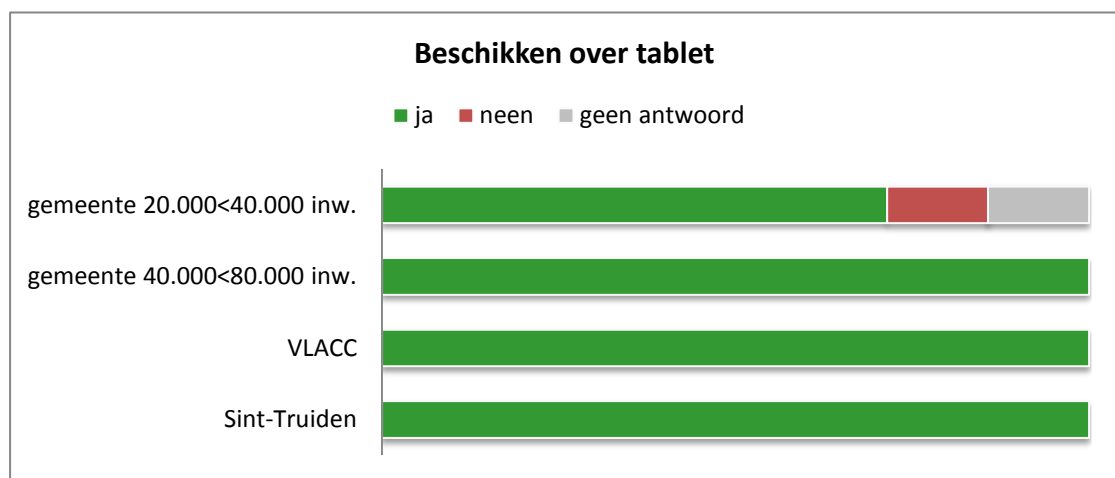
- De bib moet zijn leners laten kennismaken met e-readers.
- Zo kan er promotie voor gevoerd worden.
- De focus ligt ook op doelgroepen en kansarmen.

“Waarom niet?”

- Het is niet nodig want er is ook geen uitleen van pc's.
- Het is niet praktisch omdat er veel controle van e-readers nodig is.
- Het mag niet.
- Er komen virussen op.

“Moeten bibliotheken beschikken over tablets?”

	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
<i>gemeente 20.000<40.000 inw.</i>	5	1	1	7
<i>gemeente 40.000<80.000 inw.</i>	6	0	0	6
<i>VLACC</i>	6	0	0	6
<i>Sint-Truiden</i>	1	0	0	1
<i>Totaal aantal respondenten</i>	<i>18</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>20</i>

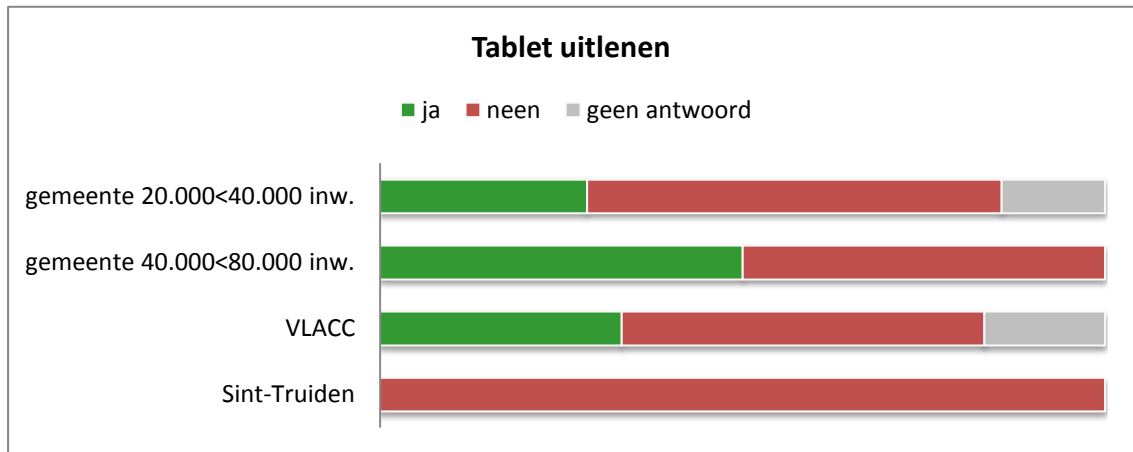
Achttien bibs vinden dat bibliotheken over tablets moeten beschikken.

“Waarom?”

- Het personeel moet kennismaken met tablets.
- Leners moeten ermee kunnen kennismaken.
- De digitale kloof moet als bib overbrugd worden.
- Tablets kunnen gebruikt worden voor opzoeken in bib.
- De bib moet mee met de evolutie.

“Moeten bibliotheken tablets uitlenen?”

	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
<i>gemeente 20.000<40.000 inw.</i>	2	4	1	7
<i>gemeente 40.000<80.000 inw.</i>	3	3	0	6
<i>VLACC</i>	2	3	1	6
<i>Sint-Truiden</i>	0	1	0	1
<i>Totaal aantal respondenten</i>	7	11	2	20

Zeven bibs vinden dat bibliotheken tablets moeten uitlenen.

“Waarom wel?”

- Bibs moeten hun leners laten kennismaken met tablets.
- Sommigen hebben geen tablet.

“Waarom niet?”

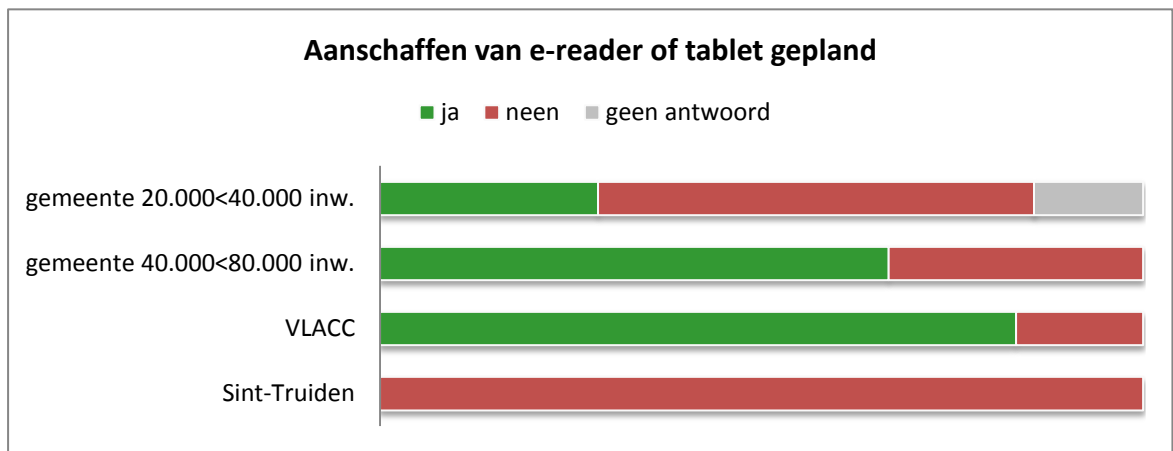
- Er worden ook geen pc's uitgeleend.
- Een tablet is duur en heel gewild.

“Is het aanschaffen van e-readers of tablets voor de bib gepland?”

Elf bibs gaan nog e-readers en tablets aanschaffen.

Is het aanschaffen van e-readers of tablets voor de bib gepland?

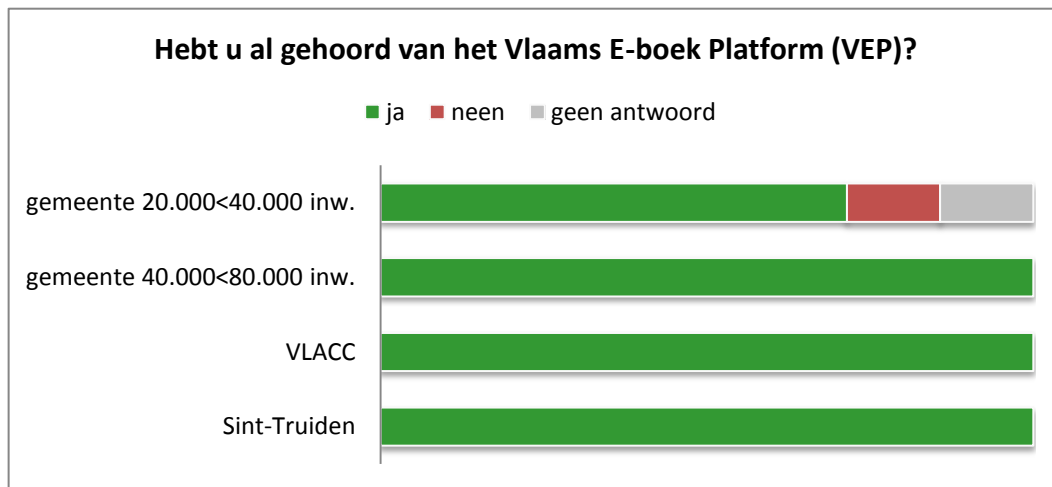
	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
<i>gemeente 20.000<40.000 inw.</i>	2	4	1	7
<i>gemeente 40.000<80.000 inw.</i>	4	2	0	6
<i>VLACC</i>	5	1	0	6
<i>Sint-Truiden</i>	0	1	0	1
<i>Totaal aantal respondenten</i>	<i>11</i>	<i>8</i>	<i>1</i>	<i>20</i>

4.1.3.5 Uitlenen van e-boeken in bibs

“Hebt u al gehoord van het VEP (Vlaams E-boekplatform)?”

	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
gemeente 20.000<40.000 inw.	5	1	1	7
gemeente 40.000<80.000 inw.	6	0	0	6
VLACC	6	0	0	6
Sint-Truiden	1	0	0	1
<i>Totaal aantal respondenten</i>	<i>18</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>20</i>

Slechts één bib kent het VEP *niet*.

Eén bib geeft geen antwoord op deze vraag.

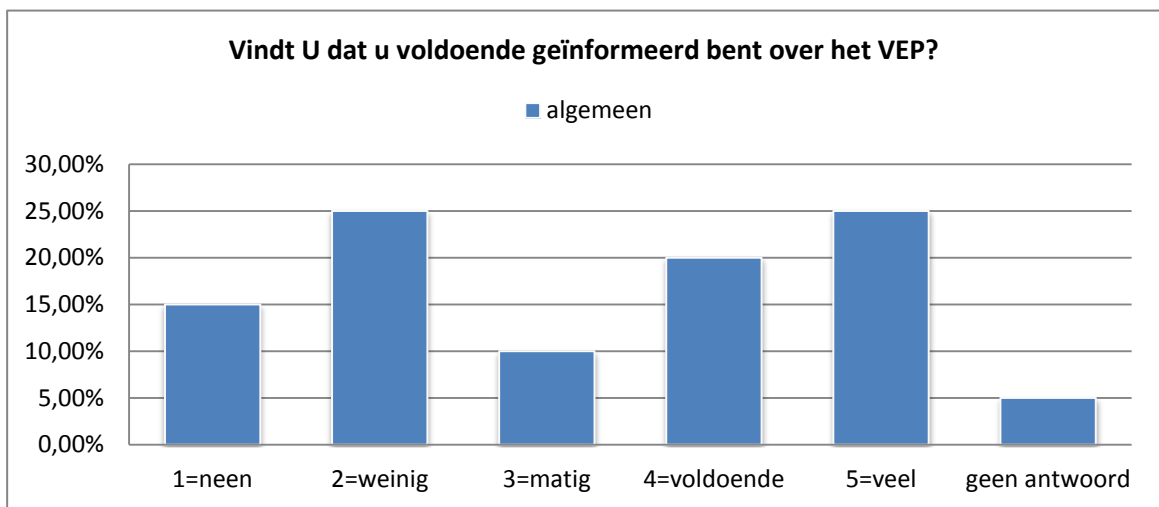
Schaalvraag over het VEP

“Vindt u dat u voldoende geïnformeerd bent over het VEP?”

	score					geen antwoord	Totaal aantal respondenten
	1 =neen	2 =weinig	3 =matig	4 =voldoende	5 =veel		
<i>algemeen</i>	3	5	2	4	5	1	20
gemeente 20.000<40.000 inw.	0	3	0	2	1	1	7
gemeente 40.000<80.000 inw.	2	2	1	0	1	0	6
VLACC	0	0	1	2	3	0	6
Sint-Truiden	1	0	0	0	0	0	1

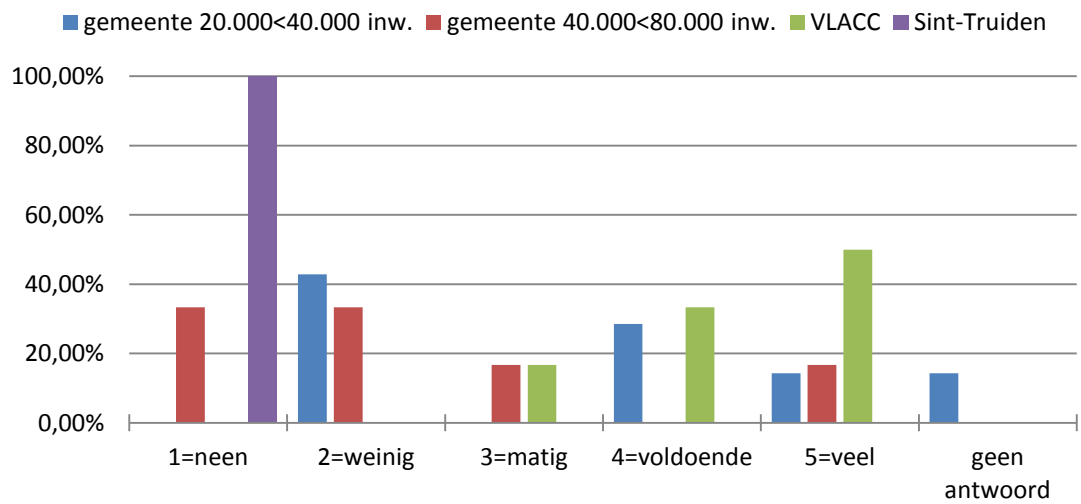
omgezet naar % van het totaal aantal respondenten:

	score					geen antwoord	Totaal aantal respondenten
	1 =neen	2 =weinig	3 =matig	4 =voldoende	5 =veel		
<i>algemeen</i>	15,00%	25,00%	10,00%	20,00%	25,00%	5,00%	100,00%

	score					geen antwoord	Totaal aantal respondenten
	1 =neen	2 =weinig	3 =matig	4 =voldoende	5 =veel		
gemeente 20.000<40.000 inw.	0,00%	42,86%	0,00%	28,57%	14,29%	14,29%	100,00%
gemeente 40.000<80.000 inw.	33,33%	33,33%	16,67%	0,00%	16,67%	0,00%	100,00%
VLACC	0,00%	0,00%	16,67%	33,33%	50,00%	0,00%	100,00%
Sint-Truiden	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%

Vindt U dat u voldoende geïnformeerd bent over het VEP?

“Wat zijn volgens u de positieve kanten/negatieve kanten van het VEP voor bibliotheken?”

Vlaams E-boek Platform (VEP)

positief

- Het platform wordt geregeld met alle actoren
- De bib is een partner met anderen voor het VEP
- Het VEP wordt bovenlokaal geregeld
- Het is gemakkelijk om via een centraal platform uit te lenen
- Er is een centrale structuur
- Ze zijn ermee bezig
- Ze zijn geen eilanden
- Het VEP kan niet alleen geregeld worden
- Het is duurzaam
- Er is een depotregeling
- Als het veel gebruikt wordt is het populair
- Er gaat een schaalvergroting komen met veel afname
- Er kan een potentieel publiek bereikt worden

negatief

- Wie gaat wat betalen?
- Ze werken traag
- Het is moeilijk om de uitgeverijen te overtuigen
- Er moet eenzelfde model gekozen worden
- Hoe wordt de opslag geregeld?
- Ze weten nog niet veel
- Het is de enige manier
- Indien de wetgeving goed geregeld wordt is het een kans
- Het zet de bib op de kaart

“Wat zijn volgens u de valkuilen van het VEP voor bibliotheken?”

Vlaams E-boek Platform (VEP)

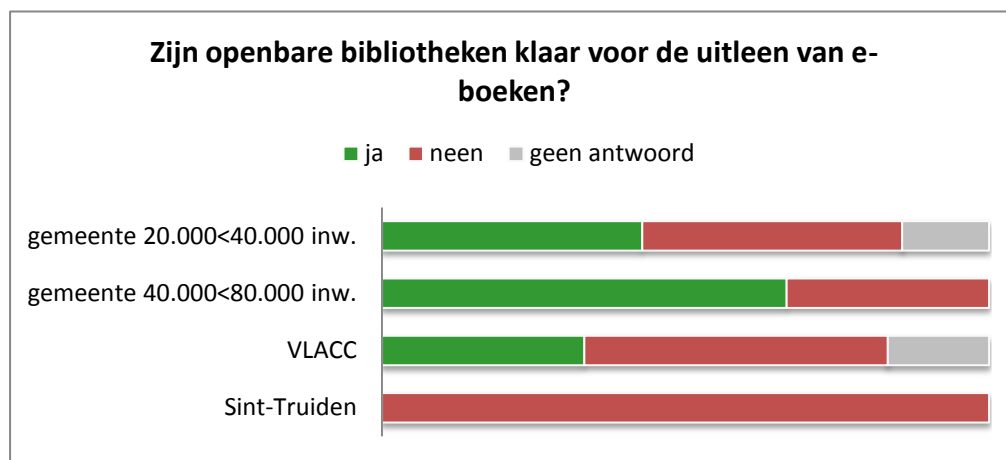
Valkuilen

- Er is te veel verdeeldheid (uitgevers), dat vertraagt alles
- Het is een nemen wat er te nemen valt
- Het gaat misschien niet gebruikt worden
- Men kan de boot missen
- Elke bib heeft een andere interpretatie
- Is het een te ingewikkelde oplossing met te veel drempels?
- Men wil het te snel realiseren
- Er is een beperkt aanbod
- Er is weinig of geen beweging in het project
- Is er genoeg praktijkervaring?
- De collectie kan opgedrongen worden
- Hoe zit het met subsidies en budgetten?

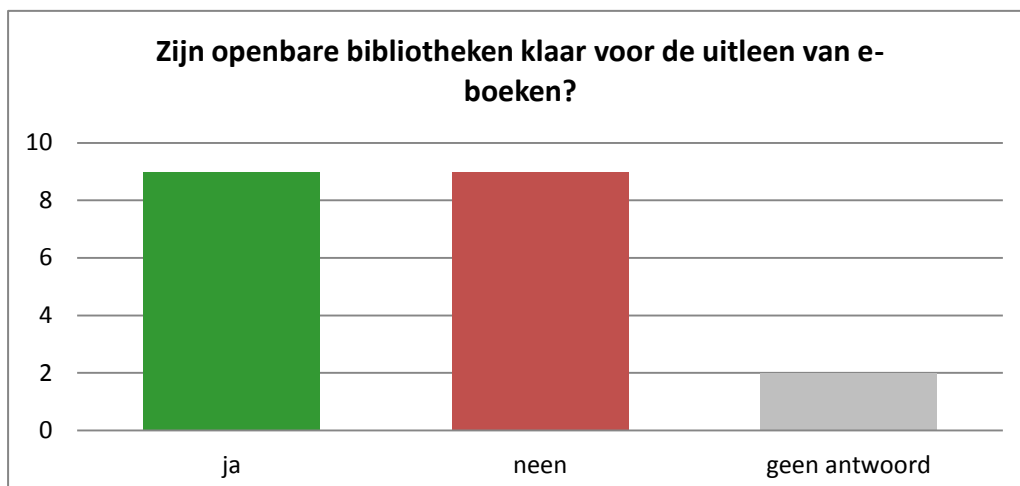
“Zijn openbare bibliotheken klaar voor de uitleen van e-boeken?”

Zijn openbare bibliotheken klaar voor de uitleen van e-boeken?

	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
gemeente 20.000<40.000 inw.	3	3	1	7
gemeente 40.000<80.000 inw.	4	2	0	6
VLACC	2	3	1	6
Sint-Truiden	0	1	0	1
<i>Totaal aantal respondenten</i>	<i>9</i>	<i>9</i>	<i>2</i>	<i>20</i>

	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
<i>Totaal aantal respondenten</i>	<i>9</i>	<i>9</i>	<i>2</i>	<i>20</i>

Negen bibs vinden dat bibliotheken klaar zijn voor het uitlenen van e-boeken.

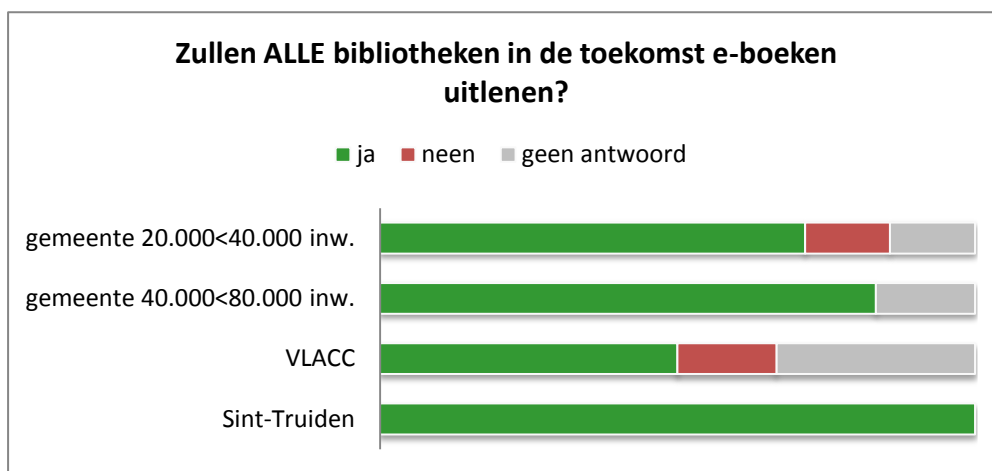
“Hoe ziet u dit in de praktijk?”

- Er is een handleiding van hogerhand nodig.
- Leners moeten geen lidgeld betalen.
- Er moeten zo weinig mogelijk beperkingen zijn.
- Iedereen betaalt zijn deel als bib.
- Bibnet is nodig voor de technische ondersteuning.
- Er zijn provinciale opleidingen nodig.
- Leners blijven lidgeld betalen.
- Elke bib kent dezelfde voorwaarden.
- Men moet van thuis uit kunnen downloaden.
- Het moet betaalbaar zijn voor iedereen.
- Via de catalogus moet men kunnen verlengen.
- E-boeken moeten gratis uit kunnen geleend worden.
- Er is een zelfde uitleentermijn nodig voor e-boeken als voor boeken.
- Leners moeten een beperkt bedrag betalen voor e-boeken.

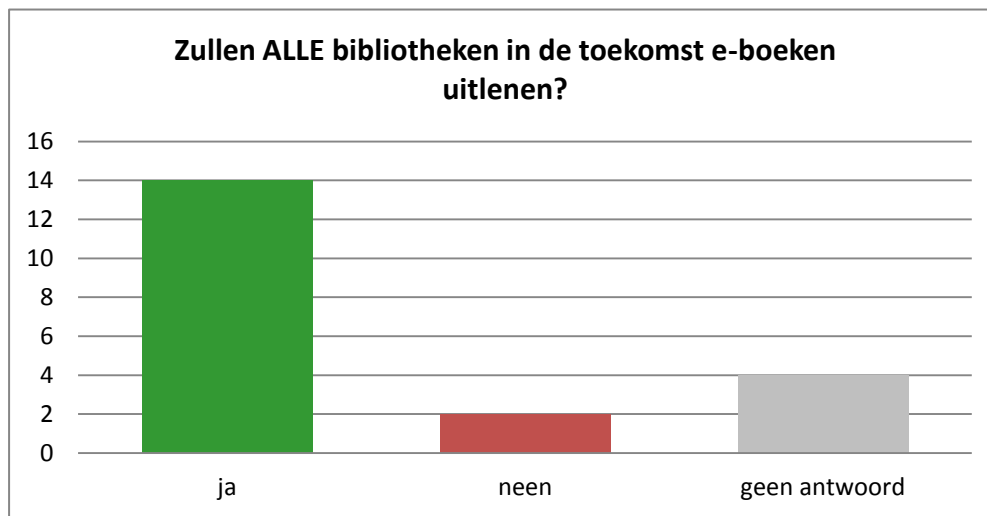
“Zullen alle bibs in de toekomst e-boeken uitlenen?”

Zullen ALLE bibliotheken in de toekomst e-boeken uitlenen?

	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
gemeente 20.000<40.000 inw.	5	1	1	7
gemeente 40.000<80.000 inw.	5	0	1	6
VLACC	3	1	2	6
Sint-Truiden	1	0	0	1
<i>Totaal aantal respondenten</i>	<i>14</i>	<i>2</i>	<i>4</i>	<i>20</i>

	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
<i>Totaal aantal respondenten</i>	14	2	4	20

Veertien bibs zeggen dat alle bibliotheken e-boeken gaan uitlenen.

“Waarom?”

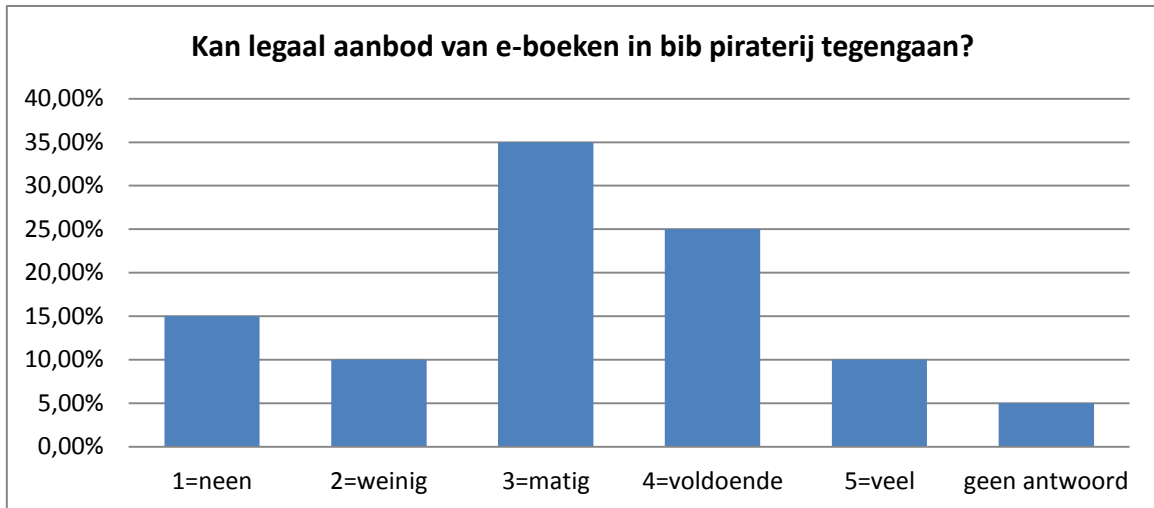
- Het is afhankelijk van de evolutie, het budget dat bibs krijgen.
- Indien er een platform komt, gaan alle bibs e-boeken uitlenen.
- Er is een plusabonnement nodig voor e-boeken uit te lenen.
- Het lidgeld moet betaald worden.
- Men kan niet stilstaan.
- Er is een goede formule voor het VEP nodig.
- Is het wel de taak van alle bibliotheken?

“Schaalvraag: piraterij uitschakelen?”

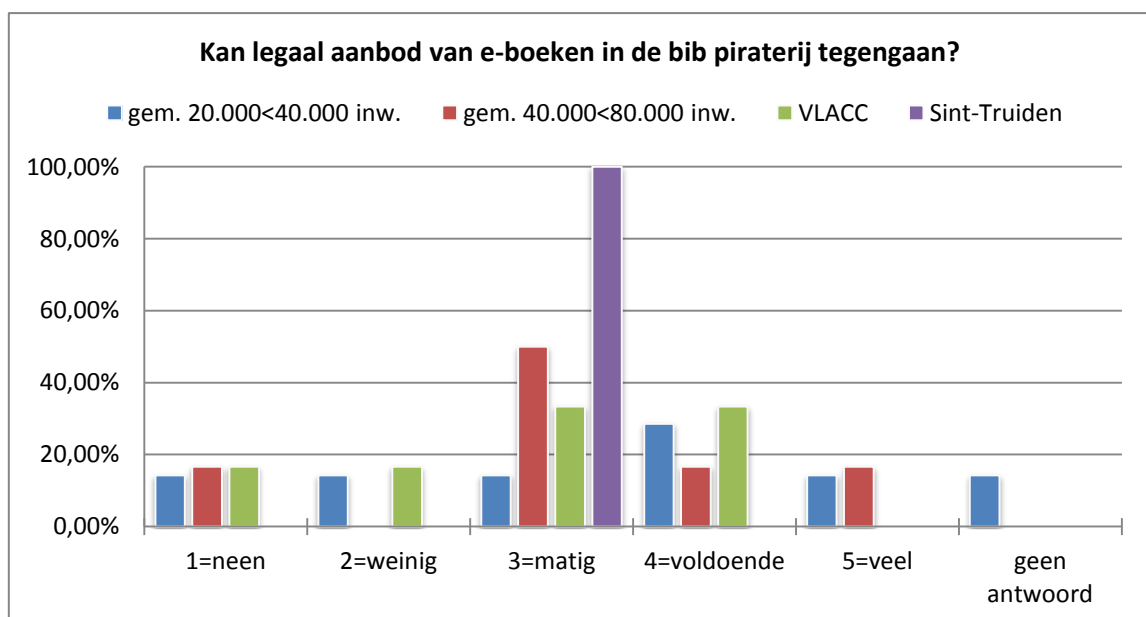
	score					geen antwoord	Totaal aantal respondenten
	1 =neen	2 =weinig	3 =matig	4 =voldoende	5 =veel		
<i>algemeen</i>	3	2	7	5	2	1	20
gemeente 20.000<40.000 inw.	1	1	1	2	1	1	7
gemeente 40.000<80.000 inw.	1	0	3	1	1	0	6
VLACC	1	1	2	2	0	0	6
Sint-Truiden	0	0	1	0	0	0	1

omgezet naar % van het totaal aantal respondenten:

	score					geen antwoord	Totaal aantal respondenten
	1 =neen	2 =weinig	3 =matig	4 =voldoende	5 =veel		
<i>algemeen</i>	15,00%	10,00%	35,00%	25,00%	10,00%	5,00%	100,00%

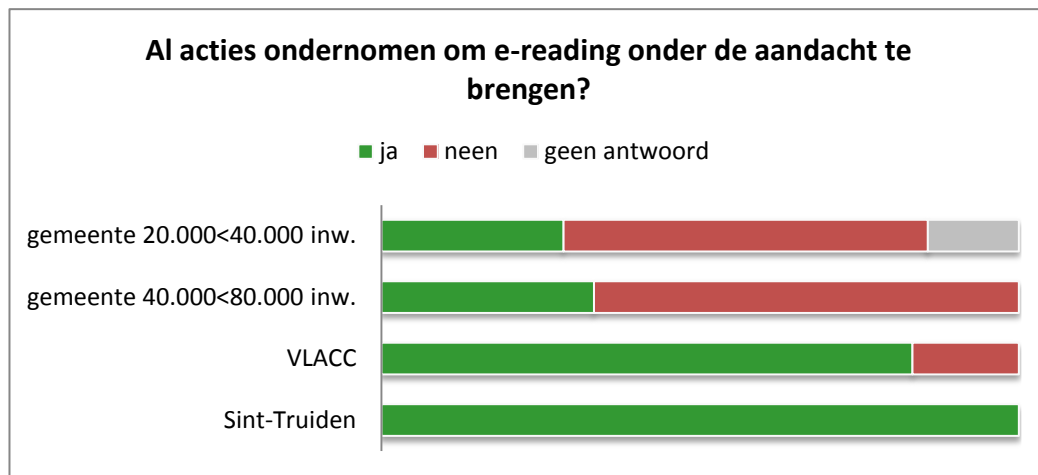

	score					geen antwoord	Totaal aantal respondenten
	1 =neen	2 =weinig	3 =matig	4 =voldoende	5=veel		
gem. 20.000<40.000 inw.	14,29%	14,29%	14,29%	28,57%	14,29%	14,29%	100,00%
gem. 40.000<80.000 inw.	16,67%	0,00%	50,00%	16,67%	16,67%	0,00%	100,00%
VLACC	16,67%	16,67%	33,33%	33,33%	0,00%	0,00%	100,00%
Sint-Truiden	0,00%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%

“Heeft u (als bib) al acties ondernomen om e-reading onder de aandacht te brengen?”

	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
gemeente 20.000<40.000 inw.	2	4	1	7
gemeente 40.000<80.000 inw.	2	4	0	6
VLACC	5	1	0	6
Sint-Truiden	1	0	0	1
<i>Totaal aantal respondenten</i>	<i>10</i>	<i>9</i>	<i>1</i>	<i>20</i>

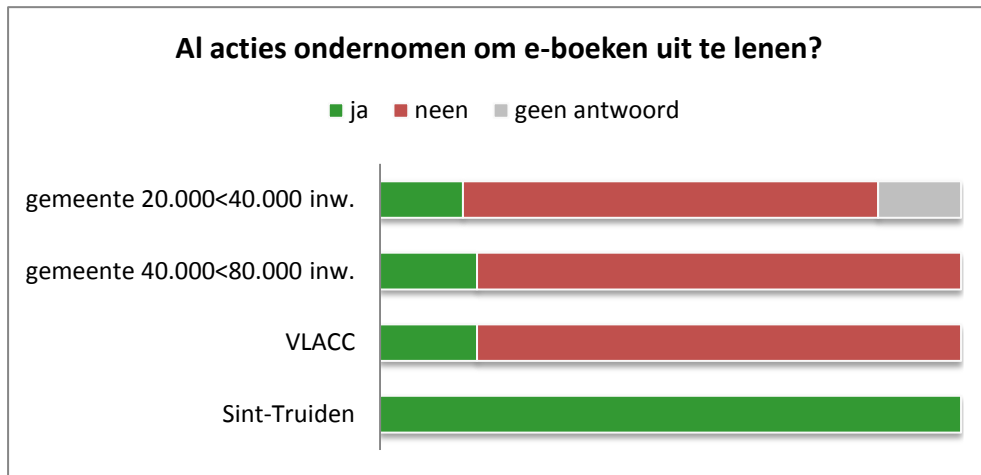

Elf bibliotheken deden een actie in de bib rond e-reading.

Tien bibs deden een infosessie en dertien organiseerden een demoesessie.

“Al acties ondernomen om e-boeken uit te lenen?”

	<i>ja</i>	<i>neen</i>	<i>geen antwoord</i>	<i>aantal respondenten</i>
gemeente 20.000<40.000 inw.	1	5	1	7
gemeente 40.000<80.000 inw.	1	5	0	6
VLACC	1	5	0	6
Sint-Truiden	1	0	0	1
<i>Totaal aantal respondenten</i>	<i>4</i>	<i>15</i>	<i>1</i>	<i>20</i>

Vier bibs hebben al e-boeken acties ondernomen om e-boeken uit te lenen.

“Welke acties?”

DBNL zit in de catalogus van bepaalde bibs en via deze catalogus kunnen rechtenvrije e-boeken gedownload worden.

E-readers waar reeds e-boeken opgezet werden, werden ook al uitgeleend.

“Waarom niet?”

Er was geen aanbod voor bibs.

“Wat mogen leners met e-readers/tablets doen?”

- Het dient om kennis te maken met een nieuwe drager.
- Men mag het uitlenen.
- Het mag niet uitgeleend worden.
- Er mogen geen e-boeken opgezet worden.
- Gratis e-boeken mag men er wel op zetten.
- Men mag het apparaat consulteren ter plekke.
- Het dient enkel voor het personeel.

“Waarom niet?”

De wetgeving is nog niet geregeld.

4.1.3.6 Rol bib in toekomst

“De rol van de bib naar de toekomst?”

Drie mensen zien de bib van de toekomst als een museum vol fysieke boeken. Een tankstation waar leners e-boeken kunnen komen opladen wordt door vijf personen als een mogelijkheid gezien. “De bib bestaat enkel uit een website waar mensen e-boeken kunnen ontleneren,” meent één persoon. Vijf personen zien de bib als een uitgever van lokaal schrijftalent. Niemand van de geïnterviewden voorziet geen enkele rol meer voor de bib.

“Andere rollen voor bibliotheken?”

De rol van ontmoeting en informatiebemiddeling komt vaak terug in de antwoorden. Leespromotie in de vorm van auteurslezingen, voorlezen voor kinderen en het organiseren van leesclubs wordt als heel belangrijk ervaren. Kranten voor de medioren en senioren mogen niet ontbreken in de bib. Cursussen vormen er een belangrijke factor. Daarbuiten is het internet natuurlijk altijd raadpleegbaar in een bib want er zijn nog (kansarme) mensen die niet over internet beschikken bij hun thuis. Zo kom je aan een combinatie van een fysieke en een digitale bib met ruimte voor stilte en studeren. Specifieke databanken zijn er beschikbaar voor scholieren en studenten. De bib is een informatie- en ontspanningscentrum geworden dat kennis deelt en beleving toelaat.

5 BESPREKING VAN DE RESULTATEN

5.1 Persoonlijke ervaringen, digitaal leesgedrag

5.1.1 Bezit of gebruik

Respondenten bezitten vaker een tablet dan een e-reader. Dit gegeven trekt zich door bij de vraag naar het bezit van een tablet bij collega bibliotheekmedewerkers. Zij bezitten aanzienlijk vaker een tablet dan een e-reader. Het antwoord van de bibliotheken op deze vraag is opnieuw opvallend. Als bibliotheken e-readers bezitten, hebben zij vaak ook tablets. De bibliotheken die groter zijn (uit gemeenten met 40 000 tot 80 000 inwoners en de vlacc-bibs) bezitten eerder e-readers dan de kleine bibs (uit gemeenten met 20 000 tot 40 000 inwoners). Slechts één respondent antwoordde op alle bovenstaande vragen negatief maar was wel al in contact gekomen met een e-reader en een tablet.

5.1.2 Downloaden van e-boeken

Vooral gratis e-boeken worden gedownload. Maar toch ook een aantal respondenten downloadt betalende e-boeken. Hierbij is opvallend dat veel geïnterviewden uit de vlacc-bibliotheken komen. Weinig respondenten komen uit bibs uit gemeenten met 20 000 tot 40 000 inwoners terwijl veel personen uit bibs uit gemeenten met 40 000 tot 80 000 inwoners komen.

5.1.3 Lezen van e-boeken

Veel respondenten lezen e-boeken. Bij dit aantal kunnen alle personen (op één na) uit de vlacc-bibs geteld worden. Opvallend is dat weinig personen van bibs uit gemeenten met 20 000 tot 40 000 inwoners e-boeken lezen terwijl dat veel respondenten zijn uit bibs van gemeenten met 40 000 tot 80 000 inwoners.

5.1.4 Wat lezen op e-reader/tablet.

Op een e-reader worden voornamelijk romans gelezen en aanzienlijk minder tijdschriften of strips. Het omgekeerde stellen we vast bij tablets. Daarop worden vooral veel tijdschriften gelezen en slechts weinig romans. Een reden hiervoor is dat een tablet interactief is. Romans leest men liever op een e-reader omwille van de leeservaring door middel van e-ink.

5.1.5 Persoonlijke opvattingen

Het gewicht en de fijne leeservaring zijn de opvallendste voordelen aan een e-reader. Ook het praktische aspect komt veel voor in de antwoorden. Men kan een groot aantal e-boeken meenemen op reis of tijdens het pendelen. Kopen van e-boeken kan overal met behulp van draadloos internet. Als nadeel komt opvallend naar voor dat men graag blijft vasthouden aan fysieke boeken omwille van uiteenlopende redenen: de geur, het tactiele, de esthetiek, het bladeren van en in een boek. Weinig respondenten denken dat fysieke boeken volledig zullen verdwijnen op lange termijn. Kunstboeken blijken graag geziene blijvers onder de fysieke boeken terwijl non-fictie en wetenschappelijke boeken zullen verdwijnen of in bepaalde milieus voor een groot stuk al vervangen zijn door e-boeken.

5.1.6 DRM

De helft van de respondenten weet niet wat DRM is. De andere helft kan het dan wel perfect uitleggen. Hierbij komen veel personen uit bibs van gemeenten met 20 000 tot 40 000 inwoners terwijl weinig respondenten uit bibs van gemeenten met 40 000 tot 80 000 inwoners komen. Velen vinden dat een andere manier van beveiliging een betere oplossing is voor e-boeken. Een oplossing die aangereikt wordt, is de sociale DRM.

5.1.7 Leeftijd

De meeste respondenten komen uit de leeftijdsgroep van 50 jaar en ouder (43,48 %). 26,09 % is 30 tot 39 jaar. 30,43 % is 40 tot 49 jaar.

5.2 Ervaringen in context van openbare bibliotheken

5.2.1 Oplijsting digitale en audiovisuele media

Vooraf cd's, dvd's, de databanken Mediargus en Biblion, luisterboeken en Daisyboeken zijn vaak aanwezig in de collecties van de bibliotheken. Ook games, Fundels en cd-roms en databanken (buiten Mediargus en Biblion) zijn vrij goed vertegenwoordigd. Digitale muziek en e-boeken worden weinig aangeboden in bibliotheken. Hoorcolleges en geselecteerde websites vindt men bijna nergens.

5.2.2 Professionele basiskennis

Als voordeel komt vaak naar boven dat de bib "mee moet" in de digitale wereld. De bib dient om de digitale kloof voor sommigen te dichten. Dit kan o.a. gebeuren met behulp

van het uitlenen van e-boeken. Een aantal praktische zaken als besparen van ruimte, personeelsuren, gewicht, kosten worden als voordelen aangereikt. Het bibpersoneel heeft een 5/10 gekregen wat betreft ervaring met e-readers, tablets en e-reading. Er is niet echt genoeg informatie wat betreft e-reading. Ook op deze schaalvraag werd een gemiddelde van 5/10 gescoord.

5.2.3 Positie van e-boeken in bibliotheken

Een groot aantal bibs wil dat e-boeken in de collectie van de bib zitten om verschillende redenen:

- Het is de basistaak van de bib.
- De bib moet de digitale kloof bestrijden.
- De bib moet mee met evolutie.
- Er is vraag naar e-boeken.
- De bib moet het fysieke en het digitale aanbieden.
- De bib moet zijn leners laten kennismaken met e-boeken.

5.2.4 Toepassing e-readers/tablets in bibliotheken

Het aantal bibliotheken dat wil beschikken over e-readers en tablets is quasi gelijk.

Veel voorstanders van e-readers komen uit bibs uit gemeenten met 20 000 tot 40 000 en 40 000 tot 80 000 inwoners. Weinig vlacc-bibs zijn voor het ter beschikking stellen van e-readers in een bib. Wat betreft het ter beschikking stellen van tablets is iedereen gelijk gezind.

Men vindt dat men e-readers wel moet uitlenen en tablets eerder niet. De reden hiervoor is de prijs en het feit dat men pc's ook niet uitleent. Maar misschien is dit wel een foute redenering? Er blijft altijd een groep kansarmen aanwezig in onze maatschappij en door het niet uitleenbaar maken van tablets, vallen zij uit de boot en zijn zij ook figuurlijk informatiearm in een deels digitale wereld. Hierbij kan de vergelijking getrokken worden van tablets naar pc's, mp3-spelers, digicorders, thuisinternet, draadloos internet, enzovoort.

5.2.5 Uitlenen van e-boeken in bibliotheken

Enkel voor één bib is het VEP onbekend. Dit is een geruststellend cijfer. Bepaalde informatie geraakt dus toch wel tot bij de juiste informatiespecialisten. Vaak wordt het uitwerken van een bovenlokale structuur voor het VEP als positief ervaren. Bibliotheken mogen geen eilanden zijn en hulp bij dergelijk platform als het VEP is

noodzakelijk. Een bib alleen kan zulke onderhandelingen niet aan. Dan zou het VEP nog veel langer op zich hebben laten wachten. Veel respondenten vinden dus wel dat de ontwikkeling van het VEP traag verloopt. Op de schaalvraag wordt een 6/10 gescoord. Men vindt dus dat men niet zo goed geïnformeerd wordt over het VEP. Het VEP had beter een snellere evolutie gekend omdat door deze vertraging de bibliotheken misschien wel de boot missen. Ook stelt men zich nu al vragen bij de financiële consequenties van het VEP. Men merkt dat bibliotheken een beetje schrik hebben om weinig budget te kunnen besteden aan e-boeken. Ook de beperking op het aankopen van de fysieke collectie baart hen zorgen. Er zou een bedrag per inwoner van de gemeente worden gevraagd voor het uitlenen van e-boeken via het VEP.

Wat betreft de vraag “denkt u dat het legaal aanbieden van e-boeken in de bib piraterij kan tegengaan?” lopen de meningen duidelijk uiteen. Een groot deel van de respondenten geeft op deze vraag als score een 3, hetgeen tussen 1 en 5 in staat, een gemiddelde dus. Het e-boekenverhaal heeft lang op zich laten wachten omdat uitgeverijen niet of nauwelijks mee willen in het digitale boekenverhaal. Net zoiets gebeurde in de muziek- en filmindustrie.

Waarom leren deze uitgeverijen niet uit andere sectoren?

Verskillende visies kwamen tijdens de interviews naar voren. Sommigen zijn voor de uitleen van e-boeken in openbare bibliotheken, anderen zijn er vierkant tegen. De vraag is echter of bibliotheken klaar zijn voor het uitlenen van e-boeken. Er is misschien soms wel een gezonde angst om in het diepe te duiken. Maar ze zijn wel bereid om inspanningen te leveren en de stap te zetten naar een uitleenplatform. Maar niet als zij dit elk voor zich moeten organiseren.

5.2.6 Rol bib in toekomst

Een museum vol fysieke boeken, een tankstation¹⁰ waar leners e-boeken kunnen komen opladen, enkel een website waar mensen e-boeken kunnen ontlend en een uitgever van lokaal schrijftalent worden door weinig mensen als rol voor de bib gezien. Niemand van de geïnterviewden voorziet geen enkele rol meer voor de bib.

¹⁰ De openbare bibliotheek beschouwen als een tankstation van kennis ligt helemaal in de lijn van de snelheid waarmee onze maatschappij evolueert. Het lijkt heel gemakkelijk om e-boeken net zoals benzine uit een anonieme automaat te halen. Maar op het ogenblik dat er vragen zijn over het e-boek, is het wel goed als er een "pompbediende" aanwezig is (iemand met verstand van zaken die als opdracht heeft het lezen te bevorderen en informatie bij een zo breed mogelijk publiek te brengen). In de letterlijke zin van het woord, zijn er felle discussies gaande over bibliotheken en tankstations. Bijvoorbeeld in Nederland wordt er openlijk gedebatteerd of men bibliotheekdiensten niet moet onderbrengen in supermarkten of tankstations, net zoals post- en bankdiensten. Elk van deze discussies gaat uit van het standpunt dat de openbare bibliotheek een functie zal hebben in de toekomst.

Enkele themawoorden die vaak als antwoord worden gegeven op de vraag over de toekomstige rol van de bib:

ontmoeting, informatiebemiddeling, cursussen, internet, kranten, digitale en fysieke bib, beleving, mediawijsheid, ruimte met stilteplekken, studieplek, digitaal info- en ontspanningscentrum, wegwijs voor kansarme mensen, delen (sharing), databanken, leespromotie, auteurslezingen, voorlezen, leesclub

Bibliotheken moeten inzetten op andere activiteiten en zich verder op de digitale kar zetten willen ze overleven.

5.3 Bespreking van de resultaten van het interview in Bibliotheek Maastricht (Centre Céramique) in Nederland

De bib van Maastricht bezit veel meer e-readers (zeven stuks) en tablets (twaalf stuks) dan vergelijkbare bibs in Vlaanderen en Brussel. De e-readers worden uitgeleend, de tablets niet. Tablets worden wel gebruikt voor demonstraties. Deze demo's organiseert men omdat de verkoop van tablets stijgt en het een populair nieuw medium is.

Tablets worden niet uitgeleend omdat laptops ook niet uitgeleend worden.

Informatie wordt op verschillende dragers gelezen. Romans leest men op een e-reader. Daarentegen worden non-fictie, tijdschriften, kranten en pdf-documenten op een tablet gelezen.

Inhoud raakt dus los van de vorm (of drager) waarin het gelezen wordt. Om de brug te vormen tussen de klassiek gecombineerde benadering van inhoud en vorm wordt DRM toegepast voor digitale inhoud die gedownload wordt. Nederland ziet echter vooral streaming als een oplossing om het gebruik van DRM te omzeilen. Goede afspraken met auteurs en uitgevers zijn een must.

Het bibpersoneel heeft veel ervaring wat betreft uitlenen van e-boeken in Nederland. E-boeken kunnen een sterkte of een bedreiging zijn voor bibliotheken. Sterke punten zijn de minieme inname van kastruimte, geen slijtage, geen distributiekost en de uitleen kan volledig onafhankelijk gebeuren. De bedreiging is dat bibs geen noodzakelijke speler moeten zijn voor de uitlening van e-boeken. Dit kan door een uitgever, boekhandel of auteur ook gedaan worden.

Nederland zet volop in op het streamen van e-boeken. Toch zijn er kleine projecten in de bib van Maastricht zoals het uitlenen van e-readers waarop vooraf een aantal e-boeken worden gezet en cd-roms waarop e-boeken worden gebrand. Dit zijn e-boeken waarvan de rechten zijn afgekocht.

De Landelijke Digitale Bibliotheek werkt door middel van streaming. Via de controletechniek A-select wordt het actieve lidmaatschap van een bib en dus het recht tot ontlening gecontroleerd. Pas na positieve verificatie krijgt de lener toegang tot de collectie e-boeken.

Het uitlenen zou nog idealer kunnen gebeuren als er geen restricties meer zijn. Die restricties, de auteursrechten, de financiële afhandeling zijn misschien de enige manier die toegelaten is door de uitgevers en de auteurs.

“Het uitlenen van materialen loopt sterk terug dus moet de bib wel inzetten op andere zaken. Maar heet de bib dan wel nog bib? De bib is niet alleen een uitleenfabriek. De bib wordt een forum, een plein van beleving met niet alleen activiteiten rond cultuur maar ook maatschappelijk getinte onderwerpen. De rol van de bib in de toekomst is dus een overkoepelende rol. In Centre Céramique komen een aantal zaken samen. Het is een plek om te komen werken, te studeren, te verblijven, om kennis te maken met exposities, in debat te gaan, lezingen te volgen, enzovoort. De doelstelling van de bib verandert van uitlenen naar verblijven met een belevingsrol waarbij zelfs cursussen kunnen gevolgd worden” volgens de respondent.

6 AANBEVELINGEN OP BASIS VAN HET ONDERZOEK

Tijdens alle interviews in de Vlaamse bibliotheken merkte ik dat de mening van mijn gesprekspartners dikwijls gebaseerd was op een minder uitgebreide of diepgaande kennis van het onderwerp e-boeken of e-reading. Dit mag echter geen verbazing wekken, laat staan de indruk geven dat bibliotheekpersoneel niet mee is met deze ontwikkelingen.

Zelf ben ik al online beginnen lezen over e-boeken in het eerste jaar van mijn graduaatsopleiding en heb ik gemerkt hoe uiteenlopend informatie over e-reading verspreid wordt. Het duurt enige tijd voordat puzzelstukken samenvallen.

Daarom moedig ik alle initiatieven aan die genomen worden vanuit de bibliotheeksector om duidelijke professionele informatie te bezorgen aan bibliotheekmedewerkers in heel Vlaanderen, specifiek over e-boeken en e-reading. Ook de rol van de openbare bibliotheken in deze context moet blijven toegelicht worden. Demo's en infosessies in lokale of regionale bibliotheken en studiedagen zijn hiervan maar enkele voorbeelden. Ook de website van Bibnet en Focus of de nieuwsbrief van Locus zouden veel meer aandacht kunnen besteden aan de actuele ontwikkelingen, via vaste rubrieken bijvoorbeeld.

Tot slot wil ik ook graag de bedenking meegeven die werd gemaakt door mijn gesprekspartner tijdens het interview in de openbare bibliotheek van Maastricht: *“Waarom is er geen samenwerking met Nederland voor een uitleenplatform? In Vlaanderen en Nederland spreken ze immers dezelfde taal.”*

In feite zou men hetzelfde kunnen doen als wat er gebeurt in Engelstalige gebieden. Uiteraard is er de verschillende schaalgrootte, maar het feit dat bibliotheken in Engelssprekende gebieden overal ter wereld buiten Amerika hebben heel vlug de stap gezet hebben naar Amerikaanse uitleensystemen toont volgens mij aan dat er heel wat voordelen verbonden zijn aan dergelijke samenwerking. Praktische problemen zoals tarieven of vergoedingen moeten dan ook opgelost kunnen worden door internationale overeenkomsten.

Ik zou deze redenering zelfs nog een stap verder durven doortrekken en durven pleiten voor een gezamenlijke Europese oplossing voor de uitlening van e-boeken. We bevinden ons toch in een gigantisch grote markt van ongeveer 400 miljoen potentiële e-boekleners? In diverse Europese landen worden momenteel initiatieven genomen om de nationale situatie te regelen. Maar waarom kan er bijvoorbeeld niet werk gemaakt worden van één uniform Europees uitleentarieef voor e-boeken dat wordt toegepast op alle openbare bibliotheken in heel de Europese Unie en waarbij de opbrengst volgens een goed uitgekiende verdeelsleutel verdeeld wordt onder de deelnemende uitgeverijen en auteurs? Op die manier zouden de uitgeverijen wellicht gemakkelijker over de streep gehaald worden om hun digitale collecties aan te bieden of zelfs in andere Europese talen beschikbaar te maken. We staan in feite op een punt in de geschiedenis dat er bijna met een schone lei kan begonnen worden: er moeten

oplossingen gevonden worden voor bescherming van digitale inhoud en inkomensgaranties voor degene die de digitale informatie brengt; er moeten nieuwe uitleenmodellen bedacht worden, nieuwe leestecnologie moet gemeengoed worden in een samenleving waar informatieoverdracht en cultuurbeleving nauwelijks nog grenzen kent. Waarom dan al die elementen niet eens echt als “nieuw” bekijken in plaats van proberen ze te regelen door geijkte paden te blijven bewandelen? Ik vind dit zeker iets om over na te denken ...

7 BESLUIT

De kern van het onderzoek luidt als volgt:

Hoe ver is het uitlenen van e-boeken in openbare bibliotheken in Vlaanderen geëvolueerd en wat zijn de visies van bibliotheekpersoneel en professionals in de bibliotheeksector omtrent dergelijke uitleen.

Er zijn al Vlaamse openbare bibliotheken die e-boeken uitlenen. Ze doen dit op twee verschillende manieren. Een eerste is door middel van downloads via DBNL, de Digitale Bibliotheek der Nederlandse Letteren. Het gaat hier om rechtenvrije e-boeken. Daarnaast worden e-readers uitgeleend waar e-boeken op gezet zijn.

Het VEP, het Vlaams E-boekplatform waarlangs e-boeken in de toekomst zullen uitgeleend worden, blijft intussen evolueren. De oorspronkelijk gestelde startdatum is weliswaar met een half jaar vooruitgeschoven, maar stap voor stap krijgen het platform en de omkadering vaste vorm.

Verschillende visies kwamen tijdens de interviews naar voren. Sommigen zijn voor de uitleen van e-boeken in openbare bibliotheken, anderen zijn er vierkant tegen. De vraag is echter of bibliotheken klaar zijn voor het uitlenen van e-boeken. Er is misschien soms wel een gezonde angst om in het diepe te duiken. Maar ze zijn wel bereid om inspanningen te leveren en de stap te zetten naar een uitleenplatform. Maar niet als zij dit elk voor zich moeten organiseren.

Enkele themawoorden die vaak als antwoord worden gegeven op de vraag over de toekomstige rol van de bib:

ontmoeting, informatiebemiddeling, cursussen, internet, kranten, digitale en fysieke bib, beleving, mediawijsheid, ruimte met stilteplekken, studieplek, digitaal info- en ontspanningscentrum, wegwijs voor kansarme mensen, delen (sharing), databanken, leespromotie, auteurslezingen, voorlezen, leesclub

Bibliotheken moeten inzetten op bijkomende activiteiten en zich verder op de digitale kar zetten willen ze overleven.

8 BRONVERMELDING

8.1 Websites

- <http://www.bibliotheek.nl/>
- <http://www.tno.nl/>
- <http://www.e-readers.nl>
- <http://www.vvbad.be>
- <http://www.bibliotheekblad.nl>
- <http://www.bibnet.be>

8.2 Internetartikels

Schram, Suzanne, "67 procent Amerikaanse openbare bibliotheken hebben ebooks", internet, E-readers.nl, 2011-11-29
(http://www.ereaders.nl/29111102_67_procent_amerikaanse_openbare_bibliotheken_hebben_ebooks)

Schram, Suzanne, "Amazon biedt exclusieve ebooks aan via KDP Select", internet, E-readers.nl, 2011-12-09
(http://www.ereaders.nl/09121101_amazon_biedt_exclusieve_ebooks_aan_via_kdp_select)

Klaver, Marie-Jose, "Amazon brengt ebooks naar bibliotheken", internet, Informatieprofessional, 2011-05-05
(http://www.informatieprofessional.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=8587&Itemid=79)

Ilegems, Michael, "Amazon lanceert leendienst voor Kindle-ebooks", internet, E-readers.nl, 2011-09-21
(http://www.ereaders.nl/21091104_amazon_lanceert_leendienst_voor_kindle-ebooks)

Redactie Informatieprofessional, "Amazon zet uitgevers buiten spel", internet, Informatieprofessional, 2011-10-25
(<http://www.informatieprofessional.nl/nieuws/8867-amazon-zet-uitgevers-buiten-spel.html>)

Pew Research Center, "The rise of e-reading", internet, Pew Research Center, 2012-04-04
(<http://libraries.pewinternet.org/2012/04/04/the-rise-of-e-reading/>)

Klaver, Marie-José, "Barnes & Noble voegt browser aan e-reader toe", internet, Informatieprofessional, 2010-04-27
(http://www.informatieprofessional.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=7892&Itemid=79)

Schram, Suzanne, "Bookflix: nieuw interactief ebook uitleenprogramma", internet, E-readers.nl, 2011-08-02
(http://www.ereaders.nl/02081101_bookflix_nieuw_interactief_ebook_uitleenprogramma)

Ilegems, Michael, "Digitale lezers verkiezen vluchtig leesvoer", internet, E-readers.nl, 2012-09-03
(http://www.ereaders.nl/03091202_digitale_lezers_verkiezen_vluchtig_leesvoer)

Klöpping, Alexander, "Alle e-books uitgeleend", internet, NRC, 2011-09-28
(<http://www.nrcnext.nl/columnisten/2011/09/28/alle-e-books-uitgeleend/>)

Lankes, David, "Stop lending, start sharing", internet, Rafelranden, 2013-03-19
(<http://jeroendeboer.net/2013/03/19/david-lankes-stop-lending-start-sharing/>)

Vermond, Bas, "Een zomerverhaal, digitaal lezen op vakantie", internet, E-rookies, 2011-07-17
(<http://erookies.wordpress.com/2011/07/17/een-zomerverhaal-digitaal-lezen-op-vakantie/>)

Woodworth, Andrew, "Note to Overdrive: Make a Deal with Amazon Publishing", internet, Agnostic, maybe, 2012-03-04
(<http://agnosticmaybe.wordpress.com/2012/03/04/note-to-overdrive-make-a-deal-with-amazon-publishing/>)

Stevens, Andy, "Zijn e-readers gedoemd om te verdwijnen?", internet, De Standaard, 2012-12-12
(http://www.standaard.be/mobilia/cnt/DMF20121212_043)

Redactie De Morgen, "Eerste bibliotheek zonder boeken op komst", internet, De Morgen, 2013-01-13
(<http://www.demorgen.be/dm/nl/5401/Multimedia/article/detail/1561943/2013/01/13/Eerste-bibliotheek-zonder-boeken-op-komst.dhtml>)

van Dommelen, Huub, "Bibliotheken en E-books: "it simply doesn't work.." ", internet, WebBieb.nl, 2012-10-28
(<http://webbieb.nl/2012/10/28/bibliotheken-en-e-books-it-simply-doesnt-work/>)

Miller, David, "3M Announces Cloud Library e-book Lending Service for 21st Century Libraries", internet, Ward Melville High School, 2011-05-23
(<http://wardmelvillelibrary.blogspot.be/2011/05/3m-announces-cloud-library-e-book.html>)

van der Pas, Peggy, "10 verrassende feiten over het digitale tijdperk", internet, Welingelichtekringen.nl, 2012-12-14
(<http://www.welingelichtekringen.nl/media/105335/10-verrassende-feiten-over-het-digitale-tijdperk.html>)

DBNL, "600 titels uit de DBNL nu ook als e-book beschikbaar", internet, DBNL, 2012-12-06
(http://www.dbnl.org/nieuws/nieuws.php?l=2012_12_06)

Huijzer, David, "1000 eBooktitels beschikbaar van Amsterdam University Press", internet, INCT, 2011-06-29
(<http://www.inct.nl/nl/artikel/729/1000-ebooktitels-beschikbaar-van-amsterdam-university-press.html>)

Blij, Arnaud, "2012 wordt het jaar van het e-book", internet, Karel de Grote-Hogeschool, 2011-12-29
(<http://www.theschoolofmarketing.be/2012-wordt-het-jaar-van-het-e-book/>)

Schram, Suzanne, "2012: het jaar waarin Nederlandse bibliotheken ebooks omarmen", internet, E-readers.nl, 2012-01-05
(http://www.ereaders.nl/05011204_2012_het_jaar_waar_in_nederlandse_bibliotheken_ebooks_omarmen)

Bibliotheekblad, "Amerikaanse petitie voor meer e-books in bibliotheken", internet, Bibliotheekblad, 2012-08-07
(<http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000002844>)

Enis, Matt, "As Tablets Supplant Ereaders, New Challenges Arise for Publishers", internet, Libraryjournal, 2013-01-17
(<http://www.thedigitalshift.com/2013/01/ebooks/as-tablets-supplant-ereaders-new-challenges-arise-for-publishers/>)

Nu.nl, "Auteursrecht niet beschermd door downloadverbod", internet, NU.nl, 2013-01-12
(<http://www.nu.nl/muziek/3002479/auteursrecht-niet-beschermd-downloadverbod.html>)

Redactie Informatieprofessional, "Belgisch proces tegen Google kan grote gevolgen hebben", internet, Informatieprofessional, 2011-02-28
(http://www.informatieprofessional.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=8471&Itemid=79)

Schram, Suzanne, "Bibliotheek en school bundelen krachten door Biebsearch", internet, E-readers.nl, 2012-01-12
(http://www.ereaders.nl/12011205_bibliotheek_en_school_bundelen_krachten_door_biebsearch)

Mijnsbergen, Edwin, "De klant aan het woord: Heleen de Vries over digitaal lezen", internet, Bibliotheek Oosterschelde, 2012-04-13
(<http://bibliotheekoosterschelde.blogspot.be/2012/04/de-klant-aan-het-woord-heleen-de-vries.html>)

Schram, Suzanne, "Bibliotheek.nl wil groter budget voor digitale content", internet, E-readers.nl, 2011-09-23
(http://www.ereaders.nl/23091103_bibliotheek_nl_wil_groter_budget_voor_digitale_content)

Keizer, Wim, "Bibliotheek.nl: digitaal scenario goedkoper", internet, Bibliotheekblad, 2011-11-14

(<http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/uitgelicht/bericht/1000001572>)

Blankena, Freek, "Bibliotheken kunnen gewoon door op het e-books-pad", internet, Binnenlands Bestuur, 2013-03-06

(<http://www.binnenlandsbestuur.nl/digitaal/nieuws/bibliotheken-kunnen-gewoon-door-op-het-e-books.8939230.lynkx>)

Pelkman, Martha, "Bibliotheken leven op door ebooks", internet, E-readers.nl, 2009-10-29

(http://www.ereaders.nl/29100902_bibliotheken_leven_op_door_ebooks)

Redactie Informatieprofessional, "Bibliotheken mogen geen ebooks uitlenen", internet, Informatieprofessional, 2013-02-28

(<http://www.informatieprofessional.nl/nieuws/9683.html>)

Ilegems, Michael, "Boek.be start grootschalig Vlaams ebookproject", internet, E-readers.nl, 2012-05-09

(http://www.ereaders.nl/09051202_boek_be_start_grootschalig_vlaams_ebookproject)

Boezeman, Timo, "De digitale oogst (119)", internet, Boekeman, 2013-03-22

(<http://boekeman.blogspot.be/2013/03/de-digitale-oogst-119.html>)

Dessing, Maarten, "Geen feestje voor het digitaal platform (Boekblad)", internet, Boeken, boeken, boeken, 2013-02-13

(<http://www.maartendessing.blogspot.nl/2013/02/geen-feestje-voor-het-digitaal-platform.html>)

Dessing, Maarten, "Japanse boekenmarkt staat op punt van openbreken (Boekblad)", internet, Boeken, boeken, boeken, 2011-12-31

(<http://www.maartendessing.blogspot.nl/2011/12/japanse-e-boekmarkt-staat-op-punt-van.html>)

Redactie Informatieprofessional, "Boekensalon met Ewoud Sanders over de virtuele Boekenkast", internet, Informatieprofessional, 2010-06-02

(http://www.informatieprofessional.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=7970&Itemid=79)

Alberdingk Thijm, Christiaan, "Brenge e-book onder leenrecht", internet, SOLV, 2011-01-13

(<http://www.solv.nl/weblog/brenge-e-book-onder-leenrecht/17718>)

Bibliotheek.nl, “Brief OCW over e-books leidt tot verwarring”, internet, Bibliotheek.nl, 2013-03-05
(<http://stichting.bibliotheek.nl/nieuws/64036.brief-ocw-over-e-books-leidt-tot-verwarring.html>)

Schram, Suzanne, “British Library biedt toegang tot historische kranten”, internet, E-readers.nl, 2011-11-30
(http://www.ereaders.nl/30111101_british_library_biedt_toegang_tot_historische_kranten)

Redactie Informatieprofessional, “British Library brengt 1.000 titels uit voor iPad”, internet, Informatieprofessional, 2011-06-11
(http://www.informatieprofessional.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=8643&Itemid=79)

Schram, Suzanne, “British Library publiceert zeldzame manuscripten op iPad”, internet, E-readers.nl, 2011-08-17
(http://www.ereaders.nl/17081101_british_library_publiceert_zeldzame_manuscripten_op_ipad)

Klaver, Marie-José, “Britse overheid wil geen lage btw op ebooks”, internet, Informatieprofessional, 2011-12-23
(http://www.informatieprofessional.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=8986&Itemid=79)

Josse, Martijn, “Canadese bibliotheken bloeien op door digitalisering”, internet, E-readers.nl, 2011-12-01
(http://www.ereaders.nl/01121101_canadese_bibliotheken_bloeien_op_door_digitalisering)

Josse, Martijn, “Concept: een digitale bibliotheek in de metro”, internet, E-readers.nl, 2013-03-08
(http://www.ereaders.nl/08031301_concept_een_digitale_bibliotheek_in_de_metro)

Mijnsbergen, Edwin, “De eboekendroom van Raymond”, internet, Open Bibliotheken, 2013-03-07
(<http://bibliotheek20.ning.com/profiles/blogs/de-eboekendroom-van-raymond>)

Bibliotheek Almere, “Het einde van het papieren boek?”, internet, Bibliotheek Almere, 2013-08-05
(<http://www.denieuwebibliotheek.nl/nieuws&localAction=details&id=11947916>)

Huysmans, Frank, “De piraat is eigenlijk een parasiet”, internet, Bibliotheekblad, 2013-01-09
(<http://www.bibliotheekblad.nl/rubrieken/artikel/1000003595>)

Redactie Informatieprofessional, “Deense bibliotheken bieden gratis ebooks aan”, internet, Informatieprofessional, 2011-12-01
(http://www.informatieprofessional.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=8939&Itemid=79)

Schram, Suzanne, “Digital Public Library gaat samenwerken met Europeana”, internet, E-readers.nl, 2011-10-25
(http://www.ereaders.nl/25101102_digital_public_library_gaat_samenwerken_met_europeana)

de Boer, Jeroen, “Digitale bibliotheek de e-tail formule?”, internet, Rafelranden, 2013-02-24
(<http://jeroendeboer.net/2013/02/24/digitale-bibliotheek-de-e-tail-formule/>)

Ilegems, Michael, “E Ink boort nieuwe markten aan”, internet, E-readers.nl, 2012-06-04
(http://www.ereaders.nl/04061203_e_ink_boort_nieuwe_markten_aan)

El Khadraoui, Saïd, “Saïd El Khadraoui: “E-boeken en papieren boeken moeten dezelfde btw-behandeling krijgen. Europa buigt zich over harmonisering btw-tarieven (NL)”, internet, S&D, 2011-09-21
(http://www.socialistsanddemocrats.eu/gpes/public/detail.htm;jsessionid=9927671233196BB84056AB746020F9E3?id=136079§ion=NER&category=NDPR&request_locale=EN)

Pew Research Center, “E-book Reading Jumps; Print Book Reading Declines”, internet, Pew Research Center, 2012-12-27
(<http://libraries.pewinternet.org/2012/12/27/e-book-reading-jumps-print-book-reading-declines/>)

Harris, Christopher, “Ebooks 2013: New leasing models, cheaper devices, more content”, internet, School Library Journal, 2013-01-04
(<http://www.thedigitalshift.com/2013/01/ebooks/ebooks-2013-new-leasing-models-cheaper-devices-more-content-next-big-thing-january-2013/>)

Joosse, Martijn, “Ebooks drijven Amazons omzet omhoog”, internet, E-readers.nl, 2013-01-30
(http://www.ereaders.nl/30011301_ebooks_drijven_amazons_omzet_omhoog)

de Jager, Wiebe, “Ebooks duurder door begrotingsakkoord”, internet, E-readers.nl, 2012-04-26
(http://www.ereaders.nl/26041204_ebooks_duurder_door_begrotingsakkoord)

van Beijnen, Jeroen, “E-books links laten liggen? No way! Over wat wij als bibliotheken zouden moeten doen...”, internet, Open Bibliotheken, 2012-08-02
(http://bibliotheek20.ning.com/profiles/blogs/e-books-links-laten-liggen-no-way-over-wat-wij-als-bibliotheken-z?xg_source=activity)

Ilegems, Michael, “Eerste hybride ereader met Mirasolscherm sterft stille dood”, internet, E-readers.nl, 2012-07-06
(http://www.ereaders.nl/06071204_eerste_hybride_ereader_met_mirasolscherm_sterft_stille_dood)

van Ringelestein, Tonie, “Eerste Nederlandse ebooks binnenkort te leen via de bieb”, internet, Bright.nl, 2013-03-06
(<http://www.bright.nl/eerste-nederlandse-ebooks-binnenkort-te-leen-de-bieb>)

E-readers.nl, “Eerste openbare bibliotheek zonder papieren boeken in Texas”, internet, E-readers.nl, 2013-01-14
(http://www.ereaders.nl/14011202_eerste_openbare_bibliotheek_zonder_boeken_in_texas)

van der Pluijm, Mizzi, “Eindelijk gebeurt er iets in het boekenvak. Never waste a good crisis”, internet, Volkskrant.nl, 2013-01-26
(<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/3184/opinie/article/detail/3383701/2013/01/26/Eindelijk-gebeurt-er-iets-in-het-boekenvak-Never-waste-a-good-crisis.dhtml>)

Bibliotheekblad, “E-reader op z’n retour”, internet, Bibliotheekblad, 2013-01-08
(<http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000003587>)

Libbenga, Jan, “E-reader valt vooral in de smaak bij ouderen”, internet, Emerce, 2013-03-20
(<http://www.emerce.nl/nieuws/ereader-valt-vooral-smaak-ouderen>)

Poorthuis, Geert, “Europa snapt nog steeds niet wat een boek is”, internet, HP De Tijd, 2013-02-23
(<http://www.hpdetijd.nl/2013-02-23/europa-snapt-nog-steeds-niet-wat-een-boek-is/>)

Eeckhout, Johan, “Ewoud Sanders legt zijn eigen digitale bibliotheek aan”, internet, De papieren man, 2010-06-02
(<http://www.depapierenman.be/blog/2010/6/2/ewoud-sanders-legt-zijn-eigen-digitale-bibliotheek-aan>)

Schram, Suzanne, “Geanimeerde prentenboeken binnenkort in Nederlandse bibliotheken”, internet, E-readers.nl, 2011-12-08
(http://www.ereaders.nl/08121102_geanimeerde_prentenboeken_binnenkort_in_nederlandse_bibliotheken)

Josse, Martijn, “Geen ebook 'Nederland Leest' vanwege rechtenkwestie”, internet, E-readers.nl, 2012-11-06
(http://www.ereaders.nl/06111201_geen_ebook_nederland_leest_vanwege_rechtenkwestie)

Joosse, Martijn, "GfK: ebook maakt daling in papieren verkoop deels goed", internet, E-readers.nl, 2012-11-20
(http://www.ereaders.nl/20111202_gfk_ebook_maakt_daling_in_papieren_verkoop_deels_goed)

Joosse, Martijn, "Google en British Library digitaliseren 250.000 boeken", internet, E-readers.nl, 2011-06-20
(http://www.ereaders.nl/20061104_google_en_british_library_digitaliseren_250_000_boeken)

Joris, Cato, Vantighem, Peter, "Heeft de bib van de toekomst geen boeken meer?", internet, De Standaard, 2013-01-15
(http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20130114_00433473)

Mijnsbergen, Edwin, "Het laatste nieuws over het e-booksproject van stichting Bibliotheek.nl", internet, Open Bibliotheken, 2011-03-08
(http://bibliotheek20.ning.com/forum/topics/het-laatste-nieuws-over-het?commentId=694094%3AComment%3A147749&xg_source=activity)

Joosse, Martijn, "Hoe Amazon zonder uitleg je ebooks kan verwijderen", internet, E-readers.nl, 2012-10-22
(http://www.ereaders.nl/22101201_hoe_amazon_zonder_uitleg_je_ebooks_kan_verwijderen)

Redactie Informatieprofessional, "Kans op vertraging invoering ebooks bij openbare bibliotheek", internet, Informatieprofessional, 2012-10-30
(http://www.informatieprofessional.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=9504&Itemid=79)

Joosse, Martijn, "Landelijke digitale bibliotheek lijkt verder weg dan ooit", internet, E-readers.nl, 2013-02-27
(http://www.ereaders.nl/27021301_landelijke_digitale_bibliotheek_lijkt_verder_weg_dan_ooit)

Joosse, Martijn, "Leenrecht geldt niet voor ebooks", internet, E-readers.nl, 2010-03-26
(http://www.ereaders.nl/26031001_leenrecht_geldt_niet_voor_ebooks)

Joosse, Martijn, "Marktaandeel ebooks in VS op 22%", internet, E-readers.nl, 2012-11-7
(http://www.ereaders.nl/07111201_marktaandeel_ebooks_in_vs_op_22)

de Jager, Wiebe, "Merendeel Nederlandse ebooks vanaf 18 januari zonder Adobe DRM", internet, E-readers.nl, 2013-01-10
(http://www.ereaders.nl/10011301_merendeel_nederlandse_ebooks_vanaf_18_januari_zonder_adobe_drm)

Snijders, Raymond, "Over leenrecht en het uitlenen van ebooks door bibliotheken", internet, Vakblog, 2013-02-27
(<http://rsnijders.info/vakblog/2013/02/27/over-uitlenen-van-ebooks-door-bibliotheken/>)

Schram, Suzanne, "Overheid wil landelijke digitale bibliotheek", internet, E-readers.nl, 2011-12-08
(http://www.ereaders.nl/08121101_overheid_wil_landelijke_digitale_bibliotheek)

E-readers.nl, "Social DRM aantrekkelijk alternatief voor ebook industrie?", internet, E-readers.nl, 2008-06-21
(http://www.ereaders.nl/social_drm_aantrekkelijk_alternatief_voor_ebook_industrie)

TNO, "TNO-rapport 'e-books via de bibliotheek' ", internet, TNO, 2010-05
(http://www.tno.nl/content.cfm?context=thema&content=prop_publicatie&laag1=897&laag2=918&laag3=113&item_id=692)

8.3 Geschreven bronnen

- Castro, E., Aan de slag met ePub, eerste druk, Pearson Education Benelux bv, Amsterdam, 2011, 192p.
- van Gool, J., Lezers en lasers, eerste druk, Biblion Uitgeverij, Den Haag, 2002, 181p.
- Hatenboer, M., E-books : Handboek 2010, eerste druk, Uitgeverij InCT, Rotterdam, 2009, 175p.

9 BIJLAGEN

9.1 Vragenlijst negentien bibliotheken

Het eerste deel gaat vooral over de persoonlijke ervaringen met e-reading. In een tweede deel van de vragenlijst gaan we dieper in op de Vlaamse openbare bibliotheken wat betreft digitaal lezen.

Digitaal leesgedrag

1.1 Heeft u zelf een e-reader?

- Ja
- Neen

1.2 Heeft u zelf een tablet?

- Ja
- Neen

1.3 Heeft een andere bibliotheekmedewerker een e-reader?

- Ja
- Neen

1.4 Heeft een andere bibliotheekmedewerker een tablet?

- Ja
- Neen

1.5 Heeft de bib een e-reader?

- Ja
- Neen

1.6 Heeft de bib een tablet?

- Ja
- Neen

1.7 Indien u neen antwoordde op alle bovenstaande vragen, bent u dan al op een andere manier in contact gekomen met een e-reader?

- Ja
- Neen

1.8 Indien u neen antwoordde op alle bovenstaande vragen, bent u dan al op een andere manier in contact gekomen met een tablet?

- Ja
- Neen

1.9 Heeft u zelf al e-boeken gedownload?

- Ja, maar enkel gratis boeken
- Ja, ook betalende boeken
- Neen

1.10 Heeft u zelf al e-boeken gelezen?

- Ja
- Neen

1.11 Wat leest u op een e-reader?

- Romans
- Non-fictie werken
- Kranten
- Tijdschriften
- Stripverhalen en comics
- PDF-documenten voor het werk
- Andere: ...

1.12 Waarom wel/niet?

1.13 Wat leest u op een tablet?

- Romans
- Non-fictie werken
- Kranten
- Tijdschriften
- Stripverhalen en comics
- PDF-documenten voor het werk
- Andere: ...

1.14 Waarom wel/niet?

1.15 Wat zijn volgens u de voordelen van e-boeken (algemeen, los van de bib)?

1.16 Wat zijn volgens u de nadelen van e-boeken (algemeen, los van de bib)?

1.17 Gaan fysieke boeken op termijn volledig vervangen worden door e-boeken?

- Ja
- Neen

1.18 Waarom wel/niet?

1.19 Welk type boeken wel/niet?

1.20 Bent u vertrouwd met de term DRM (Digital Rights Management)?

- Ja
- Neen

1.21 Moeten e-boeken beveiligd worden met DRM?

- Ja
- Neen

1.22 Indien neen, hoe dan wel?

In het tweede deel van de vragenlijst gaan we dieper in op de Vlaamse openbare bibliotheken wat betreft digitaal lezen.

E-reading en de bibliotheek

2.1 Welke audiovisuele en digitale media biedt uw bibliotheek nu reeds aan?

- Cd's
- Dvd's
- Games
- Mediargus
- Biblion
- Andere databanken: ...
- Digitale muziek via ...
- E-boeken via ...
- Andere: ...

2.2 Heeft het bibliotheekpersoneel ervaring met e-readers?

1 - 2 - 3 - 4 - 5

(1=geen ervaring, 5=veel ervaring)

2.3 Heeft het bibliotheekpersoneel ervaring met tablets?

1 - 2 - 3 - 4 - 5

(1=geen ervaring, 5=veel ervaring)

2.4 Is het personeel voldoende opgeleid i.v.m. e-reading?

1 - 2 - 3 - 4 - 5

(1=niet opgeleid, 5=zeer goed opgeleid)

2.5 Is er genoeg informatie beschikbaar voor bibliotheken en bibliotheekmedewerkers?

1 - 2 - 3 - 4 - 5

(1=geen info, 5=veel info)

2.6 Wat zijn volgens u de sterktes van e-boeken voor een openbare bibliotheek?

2.7 Wat zijn volgens u de zwaktes van e-boeken voor een openbare bibliotheek?

2.8 Moeten bibliotheken e-boeken in de toekomst opnemen in hun collectie?

- Ja
- Neen

2.9 Waarom wel/waarom niet?

2.10 Moeten bibliotheken beschikken over e-readers?

- Ja
- Neen

2.11 Waarom wel/niet?

2.12 Moeten bibliotheken e-readers uitlenen?

- Ja
- Neen

2.13 Waarom wel/niet?

2.14 Moeten bibliotheken beschikken over tablets?

- Ja
- Neen

2.15 Waarom wel/niet?

2.16 Moeten bibliotheken tablets uitlenen?

- Ja
- Neen

2.17 Waarom wel/niet?

2.18 Is het aanschaffen van e-readers/tablets voor de bib gepland?

2.19 Heeft u al gehoord van het VEP (Vlaams E-boekplatform)?

- Ja
- Neen

2.20 Vindt u dat u voldoende geïnformeerd bent over het VEP?

1 - 2 - 3 - 4 - 5

(1=onvoldoende geïnformeerd, 5=zeer goed geïnformeerd)

2.21 Wat zijn volgens u de positieve kanten van het VEP voor bibliotheken?

2.22 Wat zijn volgens u de negatieve kanten van het VEP voor bibliotheken?

2.23 Wat zijn volgens u de kansen van het VEP voor bibliotheken?

2.24 Wat zijn volgens u de valkuilen van het VEP voor bibliotheken?

2.25 Zijn Vlaamse openbare bibliotheken klaar voor het uitlenen van e-boeken?

- Ja
- Neen

2.26 Hoe ziet u dit in de praktijk? Wie kan e-boeken ontlenen? Volgens welke stappen zou dat idealiter gebeuren?

2.27 Denkt u dat ALLE Vlaamse openbare bibliotheken in de toekomst e-boeken zullen uitlenen?

- Ja
- Neen

2.28 Waarom wel/niet?

2.29 Denkt u dat het legaal aanbieden van e-boeken in de bib piraterij kan tegengaan?

1 - 2 - 3 - 4 - 5

(1=niet akkoord, 5=helemaal akkoord)

2.30 Heeft u (als bib) al acties ondernomen om e-reading onder de aandacht van het publiek te brengen?

- Ja
- Neen

Zo ja, welke?

- Infosessies
- Demonstraties
- Via website, blog, facebook, twitter, ...
- Andere

2.31 Zo neen, waarom niet?

2.32 Gaat u (als bib) in de toekomst acties ondernemen om e-reading onder de aandacht van het publiek te brengen?

Zo ja, welke?

- Infosessies
- Demonstraties
- Via website, blog, facebook, twitter, ...
- Andere

2.33 Heeft u (als bib) al acties ondernomen om e-boeken uit te lenen?

- Ja
- Neen

2.34 Zo ja, welke?

2.35 Zo neen, waarom niet?

2.36 Indien uw bib e-readers/tablets heeft: wat mogen bezoekers van de bib daarmee doen?

2.37 Indien uw bib geen e-readers/tablets heeft: waarom niet?

2.38 Welke rol ziet u voor de bib als e-boeken fysieke boeken doen verdwijnen?

- Museum met fysieke boeken
- Digitaal tankstation waar gebruikers e-boeken komen “opladen”
- Geen fysieke bib meer maar enkel e-boeken van op site ontlene
- Digitale uitgever voor nieuw lokaal schrijftalent
- Geen – zonder fysieke boeken heeft de bib geen rol meer te vervullen
- Andere:

2.39 In welke leeftijdsklasse valt u?

- 20 – 29 jaar
- 30 – 39 jaar
- 40 – 49 jaar
- 50 – 60 jaar
- Ouder

9.2 Vragen bib Maastricht

Enkel de zes vragen over het VEP werden weggelaten.

Vraag 2.26 *“Hoe ziet u dit in de praktijk? Wie kan e-boeken ontlene? Volgens welke stappen zou dat idealiter gebeuren?”* werd veranderd in:

“Hoe ziet u dit in de praktijk? Wie kan e-boeken ontlene? Volgens welke stappen zou dat idealiter gebeuren? Problemen bij uitlenen van e-boeken en e-readers? Problemen met leners bij uitlenen van e-boeken en e-readers? Andere problemen?”

10 ISBD-BESCHRIJVING ABSTRACT

“Waar staan hier de e-boeken?” Het uitlenen van e-boeken in openbare bibliotheken. Eindwerk ingediend tot het verwerven van het diploma van Gegradueerde in het Bibliotheekwezen en Documentaire Informatiekunde / Vandeweerd, Annelies – Genk : Vrije Leergangen Limburg. 2013 – 65 p.

Eindwerk CVO Vrije Leergangen Limburg – Genk

Abstract:

Door middel van interviews wordt in twintig statistisch geselecteerde Vlaamse openbare bibliotheken gepeild naar standpunten over en ervaringen met e-reading en het uitlenen van e-boeken. Het centrale standpunt van de bibliotheken zelf evenals persoonlijke meningen van bibliotheekmedewerkers worden hierbij in kaart gebracht. Ook wordt gekeken naar de toekomstige positie van openbare uitlending en mogelijke problemen. Met dit onderzoek wordt vooral aangetoond dat de sector van de openbare bibliotheken nood heeft aan veel informatie over e-reading en het uitlenen van e-boeken.

Trefwoorden: e-boeken, e-readers, tablets, e-reading, nieuwe media, bibliotheeksector, openbare bibliotheken, Vlaanderen.

SISO: 024.1

Titel: “Waar staan hier de e-boeken?” : Het uitlenen van e-boeken in openbare bibliotheken.

Auteur: Vandeweerd, Annelies

